

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**Interpretace incestního tabu: současný lidový
model**

Štěpánka Hostková

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra antropologie

Studijní program Antropologie

Studijní obor Sociální a kulturní antropologie

Bakalářská práce

**Interpretace incestního tabu: současný lidový
model**

Štěpánka Hostková

Vedoucí práce:

Mgr. Lenka Jakoubková Budilová, Ph.D.

Katedra antropologie

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2012

.....

PODĚKOVÁNÍ

Ráda bych poděkovala vedoucí mé práce Mgr. Lence Jakoubkové Budilové, Ph.D. za pomoc při zpracování a pro mne velmi užitečné rady a připomínky. Stejně tak děkuji i RNDr. Vladimíru Blažkovi, CSc. za uvedení do problematiky incestu z biologického hlediska. V neposlední řadě děkuji také všem respondentům, kteří byli ochotni poskytnout mi rozhovor.

Obsah

1 ÚVOD	1
2 TEORETICKÁ ČÁST	3
2.1 Teorie příbuzenství – obecné vymezení	3
2.2 Incestní tabu	5
2.2.1 Obecné vymezení – incest a incestní tabu.....	5
2.2.2 Problematika incestu v právním rámci České republiky.....	6
2.2.3 Rozšíření tabu incestu mimo nukleární rodinu	8
2.2.4 Královský incest.....	9
2.2.4.1 Incest ve starověkém Egyptě.....	10
2.2.4.2 Incest ve starověké Havaji	10
2.2.5 Teorie interpretující incestní tabu	11
2.2.5.1 Teorie Sigmunda Freuda	11
2.2.5.2 Teorie Claude Lévi-Strausse	13
2.2.5.3 Teorie Émile Durkheima	14
2.2.5.4 Teorie Edwarda Westermarcka	15
2.2.5.5 Teorie Bronislawa Malinowského	16
2.2.5.6 Teorie Henry Maina, Lewise H. Morgana	17
2.2.5.7 Biologická interpretace incestního tabu	18
3 EMPIRICKÁ ČÁST	20
3.1 Metodologická část	20
3.1.1 Povaha kvalitativního výzkumu	20
3.1.2 Výzkumný vzorek a jeho výběr.....	21
3.1.3 Technika sběru dat – rozhovory	22
3.1.4 Analýza a zpracování dat	24
3.1.5 Etika výzkumu	25
3.2 Výzkumná část	26

3.2.1 Styky, které jsou považovány za incestní.....	26
3.2.2 Kategorie lidí, na které je tabu incestu vztahováno.....	28
3.2.2.1 Rodiče a jejich potomci	29
3.2.2.2 Sourozenci, kteří společně vyrůstali	35
3.2.2.3 Sourozenci, kteří neznali svoji příbuzenskou vazbu.....	36
3.2.2.4 Bratřenci a sestřenice	39
3.2.2.5 Homosexuální vztahy.....	40
3.2.3 Vysvětlení existence incestního tabu	41
4 ZÁVĚR	45
5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ	48
6 RESUMÉ.....	51
7 PŘÍLOHY	53

1 ÚVOD

Tato bakalářská práce se věnuje interpretacím incestního tabu se zaměřením na současný lidový model. Problematika incestního tabu patří mezi velmi často řešenou problematiku antropologických textů či publikací. Tematika incestu a incestního tabu je pro mě velice zajímavá, jelikož se jedná se o fakt, který se odchyľuje od všeobecně platných norem a konvencí, a tudíž jsou na něj uplatňovány i rozporuplné názory. Cílem práce je zjištění, jak je v současné době v lidovém diskurzu vysvětlována existence incestního tabu, jaké konkrétní styky jsou považovány za incestní, na jaké kategorie lidí se v současném lidovém modelu incestní tabu vztahuje a jak je to zdůvodňováno.

Bakalářská práce je členěna na dvě části, a to na teoretickou a empirickou. Jednotlivé části jsou rozděleny do podkapitol. V teoretické části se zabývám v obecné rovině teorií příbuzenství, dále vysvětluji termín incest a incestní tabu, jež jsou zásadní pro moji práci. Vymezuji i pojetí incestu v právním rámci České republiky. Stěžejním bodem teoretické části je mnoho výkladových pojetí incestního tabu různých badatelů.

Empirickou část dále člením na část metodologickou a výzkumnou. V metodologické části vysvětluji, proč jsem si pro svůj typ výzkumu vybrala výzkum kvalitativní, jakým způsobem jsem vybírala výzkumný vzorek, techniku sběru a jak jsem získaná data analyzovala. V podkapitole *Technika sběru dat - rozhovory* nastíním, na jaké okruhy témat a otázek jsem se v rámci rozhovorů zaměřila. V závěru metodologické části samozřejmě vymezuji i etickou stránku výzkumu.

Výzkumná část shrnuje poznatky získané analyzováním jednotlivých rozhovorů celkem se 14 dotazovanými. Zabývá se tématy, jak je v současné době v lidovém diskurzu vysvětlována existence incestního tabu, jaké konkrétní styky jsou považovány za incestní, na jaké

kategorie lidí se v současném lidovém modelu incestní tabu vztahuje a jak je to zdůvodňováno.

2 TEORETICKÁ ČÁST

2.1 Teorie příbuzenství – obecné vymezení

Ladislav Holý je jedním z badatelů, kteří se zabývali tematikou příbuzenství z antropologické perspektivy, zajímal se, co z lidí dělá vzájemně příbuzné a co pojem *příbuzenství* vůbec představuje. Dané problematice se věnoval ve své knize *Anthropological Perspectives on Kinship* (Holy 1996). Dle Holého se definice příbuzenství měnily, zpočátku se obecně hlásalo, že je založeno na biologické příbuznosti. Ale většina moderních badatelů či studentů zabývajících se problematikou příbuzenství ho vysvětluje jako systém sociálních vazeb, které jsou založené na genealogických vztazích, to jsou vztahy vyplývající z plození, rození a zaopatření dětí (Holy 1996: 10-11).

Příbuzenská organizace je jedním z univerzálních principů, který slouží k organizování a strukturování světa jednotlivce do smysluplného řádu. Problematika příbuzenství nám dává najevo, v jakém vztahu jsme s dalšími konkrétními jedinci, jak se máme chovat či jednat a jaké chování můžeme očekávat od ostatních. Každý člověk je zařazen do určité příbuzenské skupiny, která mu jasnými způsoby říká, jak se má chovat v daných situacích, např. kdy se chovat jako dcera, matka, syn, otec, bratranec, sestřenice atd. „*Příbuzenské vztahy jsou tak univerzálně základními sociálními vztahy ovlivňujícími téměř každý aspekt lidského života*“ (Skupnik 2010: 14). Příbuzenská skupina často výrazným způsobem ovlivňuje život jedince, který do ní patří, např. v souvislosti s výběrem partnera či s manželstvím (Eriksen 2008: 121).

Příbuzenství je mnohem více než jen jedním z aspektů sociální reality, příbuzenství lze od ostatních aspektů sociální reality jednoduše izolovat a analyzovat nezávisle na nich. Nezbytným základem pro studium všech sociálních aktivit u většiny společností, které antropologové tradičně zkoumali, je pochopení příbuzenského systému

dané společnosti. Příbuzenské vazby jsou takové vazby, na základě kterých se lidé rozhodují, s kým uzavřou sňatek, kde budou žít, jak vychovávat děti, které předky budou uctívat, ke komu se obrátit pro pomoc atd. Příbuzenský systém musí být postaven na základě genealogické příbuznosti (Holy 1996: 11-13).

I když jsou příbuzenské vztahy univerzální, musíme si uvědomit jejich výraznou kulturní diverzifikovanost. Různé kultury konstruují a definují příbuzenské vztahy a identity značně odlišně. Např. náš systém příbuzenské terminologie označuje jedním pojmem *strýc* manžela otcovy sestry a matčina bratra. Ale existují kultury, které tyto dva podle nás stejné příbuzné od sebe výrazně odlišují (Skupnik 2010: 14-15). Jako další příklad je možné uvést vnímání pojmů bratranec a sestřenice. Některé kultury vnímají dělení na *paralelní* a *křížové* bratrance a sestřenice, kdy paralelní bratrance a sestřenice jsou potomky dvou bratrů či dvou sester a křížoví bratrance a sestřenice jsou potomky bratra a sestry. V opozici stojí např. příbuzenská terminologie převažující v USA, která paralelní a křížové bratrance a sestřenice nerozlišuje (Kottak 1991: 221). Paralelní a křížové bratrance a sestřenice nerozlišuje ani naše příbuzenská terminologie.

Stejně tak, jako se liší definování určitých příbuzenských vztahů či konkrétních příbuzných, liší se také představy o podstatě vztahu mezi dětmi a jejich rodiči. Vazba dítěte a jeho rodičů je ve všech společnostech pokládána za velmi blízkou. Holý si pokládal otázku, co činí příbuzné příbuznými a dospěl k závěru, že se jedná o představu společně sdílené a předávané substance. Právě substance nám dodává již zmíněný pocit blízkosti a její charakter se může v různých společnostech významně lišit (Holy 1996: 11). V západní konceptualizaci jsou příkladem sdílené substance krev nebo geny, které nám předávají naši předci. Z tohoto důvodu se často hovoří o pokrevních neboli *konsangvinních* příbuzných, musíme si ale uvědomit, že se jedná pouze o západní koncept s omezenou kulturní platností (Skupnik 2010: 24-25).

Příslušnost ke skupině, reprodukce, přenos vědění a kulturních hodnot mezi generacemi či sociální stabilita jsou důležitými aspekty příbuzenství. Dalším významnou stránkou je aspekt právní. Příbuzenství je tedy úzce spjato s dědictvím a následnictvím, což se týká předávání zdrojů z jedné generace na druhou. Dědictví souvisí s předáváním majetku a následnictví s předáváním funkce a specifických práv a povinností v podobě získaného statusu. Každá společnost si svým způsobem konkrétně stanovuje pravidla související s dědictvím a následnictvím (Eriksen 2008: 125).

2.2 Incestní tabu

2.2.1 Obecné vymezení – incest a incestní tabu

Slovo *tabu* pochází z polynéského jazyka, jeho překlad není vůbec snadný, má totiž dva protikladné významy. „*Na jedné straně se jím rozumí posvátné, posvěcené, na druhé pak hrozivé, nebezpečné, zakázané, nečisté*“ (Freud 1997: 29). Opak tabu se v polynéštině nazývá *noa*, což znamená obyčejný či všeobecně přípustný. Tabu tedy vyjadřuje myšlenku zdržlivosti a nejčastěji je uplatňováno v určitých zákazech a omezeních (Freud 1997: 29). Bellinger se zabýval problematikou sexuálních tabu a tvrdí, že „*sexuální tabu zahrnují rozmanité varující příkazy, které zapovídají dotýkat se určitých osob, pohlížet na jisté věci, vstupovat na určitá místa a vykonávat nějakou činnost v určitých dobách*“ (Bellinger 1998: 32-33).

Tabu se neodvozují od příkazů určitého boha, ale zakazují se samy sebou. Nejsou náboženskými či mravními zákazy, jelikož nejsou včleněna v systém zdůvodňující nutnost daného zákazu. Právě zmíněné zdůvodnění ale omezením tabu chybí. I když se jeho zákazy mohou jevit nepochopitelné, jsou jasné těm, kteří jsou těmto zákazům podrobeni a musí je respektovat (Freud 1997: 29). Tabu může být uplatňováno na osoby, např. na menstruuující či rodící ženy nebo i na některé předměty,

jež jsou tabuizované pro nezasvěcené, často pro ženy. Jsou tabuizovány i specifické činnosti, příkladem je právě tabu incestu (Bellinger 1998: 33).

Radcliffe-Brown definuje incest jako hřích či zločin týkající se sexuální intimity mezi bezprostředními příbuznými uvnitř dané nukleární rodiny. Je tak vztahován na sexuální styk otce a dcery, matky a syna či mezi sourozenci (Goody 1968: 23). Kottak incest popisuje jako sexuální vztah mezi blízkými příbuznými, jenž je ve všech kulturách tabuizován (Kottak 1991: 221). Incestní tabu je tedy charakterizováno zákazem sexuálních vztahů mezi blízkými příbuznými (Stone 2006: 59). Ačkoli je incestní tabu kulturní univerzálií, musíme si uvědomit, že každá kultura může pojem *incestní tabu* a pojem *blízký příbuzný* definovat jiným způsobem a incestní tabu tedy vztahovat na odlišné jedince (Kottak 1991: 221). Např. katolíci musí požádat o svolení, jestliže chtějí uzavřít sňatek se sestřenicí či bratrancem ze třetího kolena, ale třeba Židé si mohou brát pravé bratrance či sestřenice bez problémů (Murphy 2008: 78). Přestože anglické právo povoluje sexuální vztah bratra se sestrou po dovršení 21 let, zakazuje sňatek mezi strýcem a neteří (Možný 2006: 157).

Všechny známé lidské společnosti incestní poměr mezi blízkými příbuznými¹ zakazují a porušení zmíněného zákazu je samozřejmě sankcionováno (Eriksen 2008: 122). Sankce za porušení zákazu incestu jsou mezi různými společnostmi výrazně odlišné. Sankce se pohybují od vyhoštění daných jedinců z komunity až po kastraci, znetvoření pachatelů či odsouzení k trestu smrti. Existují ale méně přísné sankce, jimiž je např. posměch ze strany komunity (Broude 1994: 149).

2.2.2 Problematika incestu v právním rámci České republiky

I náš právní systém incest zakazuje a považuje sexuální styky mezi blízkými příbuznými za nepřipustné. Pojem *incest* ale naše právní terminologie nepoužívá, v trestním zákoníku je problematika incestního

¹ Nejčastěji mezi otcem a dcerou, matkou a synem či mezi sourozenci.

tabu řešena jako *Soulož mezi příbuznými* dle § 188 zákona č. 40/2009 Sb. Na základě zmíněného ustanovení páchá trestný čin ten, kdo vykonává soulož s příbuznými v pokolení přímém nebo se sourozencem. Dle § 188 zákona č. 40/2009 Sb. trestního zákoníku bude pachatel výše popsaného trestného činu potrestán odnětím svobody až na tři roky (Trestní zákoník 2012: 41). Pachateli zmíněného trestného činu jsou „*oba souložící příbuzní za předpokladu, že trestní odpovědnost některého z nich není vyloučena pro nedostatek věku či nepřičetnost*“ (Šámal a kol. 2010: 1681).

Zmíněnou *soulož* zákon popisuje jako spojení pohlavních orgánů ženy a muže (Jelínek a kol. 2011: 253). Trestné je pouze vykonání soulože mezi příbuznými, jiné sexuální aktivity trestné nejsou – těmi jsou míněny styky orální či anální. Ty postihovány nejsou, jelikož při nich nedochází k oplodnění, které by mohlo vést k narození postiženého dítěte. Důvod zákazu pohlavních styků mezi příbuznými je popisován v 1. odstavci § 188 a je shledáván právě v možné degeneraci potomků narozených z příbuzenských svazků (Šámal a kol. 2010: 1655-1681).

Za *příbuzné v pokolení přímém* jsou pokládány osoby pocházející jedna od druhé (Jelínek a kol. 2011: 253). Příbuzenská vazba je určována vztahem mezi předky a jejich potomky. Trestní zákoník v souvislosti s touto tematikou vymezuje pojem *ascendent* a *descendent*. Ascendent je člověk, ze kterého určitá osoba pochází, např. otec, děd, praděd. A na straně druhé jsou potomci descendenty svých rodičů či prarodičů. Dle § 188 nezáleží na stupni příbuzenského pokolení, ale musí se jednat o osoby pokrevně příbuzné (Šámal a kol. 2010: 1681). Příbuzný v pokolení přímém je dle § 125 zákona č. 40/2009 Sb. trestního zákoníku považován za osobu blízkou (Trestní zákoník 2012: 28).

Sourozenci jsou považováni za *příbuzné v řadě nepřímé*. Trestní zákoník nerozlišuje, zda mají oba společné rodiče nebo pouze jednoho. *Soulož mezi příbuznými* dle § 188 je vztahována pouze na heterosexuální

styk, možnými homosexuálními styky vzájemně příbuzných jedinců se zákon nezabývá, jelikož hlavním objektem tohoto trestného činu je snaha zajistit zdravé potomstvo (Šámal a kol. 2010: 1681). Dále náš trestní zákoník nevymezuje problematiku pohlavního styku a uzavírání sňatků mezi bratřenci a sestřenicemi, zmíněná problematika není zákonem řešena, tudíž ani zakazována.

2.2.3 Rozšíření tabu incestu mimo nukleární rodinu

Lidé v mnoha společnostech rozšiřují pravidlo incestního tabu mimo *nukleární rodinu*. Nukleární rodinou je míněna skupina osob skládající se z manželského páru a jejich potomků (Skupnik 2010: 287-288). Při srovnávání různých společností můžeme samozřejmě najít rozdíly ve způsobu jejich nahlížení na incest a rozdíly v kategoriích osob, na které je tabu incestu vztahováno. Např. v Koreji během 50. let 20. století lidé rozšiřovali pravidlo incestního tabu na všechny osoby se stejným příjmením. Stejně příjmení bylo označováno také jako *klanové jméno*. Panovala zde tedy velmi silná averze k sňatkům a sexuálním stykům mezi lidmi, kteří mají stejné příjmení. Ale nedávno byl v Jižní Koreji tento striktní zákaz zrušen, jelikož jeden z pěti Korejců má příjmení *Kim* a lidé s příjmením *Lee* a *Park* tvoří 23% celé populace. Stažením zmíněného zákazu se Korejcům zvětšilo množství potenciálně možných budoucích partnerů (Pasternak a kol. 1997: 127-128).

Míra sankcí za porušení incestního tabu je různá. Pro Ašanty žijící v západní Africe představuje porušení incestního tabu v jakékoli formě velmi závažný čin, jeho porušení považují za nejhorší možný hřích. Tomu je úměrná i vážnost sankce, kdy jsou oba aktéři trestného činu odsouzeni k trestu smrti. Kdyby tento čin nebyl potrestán, Ašantové věří, že by si rozhněvali božstvo a duchy mrtvých předků, nastal by chaos, lovci by nelovili zvěř, stromy by odmítaly nést ovoce a nerodily by se děti. Ašantové rozšiřují tabu incestu na všechny členy jednoho klanu či jedné *descendentní* linie (Pasternak a kol. 1997: 128).

Některé společnosti či skupiny, zejména ty, které jsou charakteristické *unilineární descendencí*, rozlišují *paralelní* a *křížové* bratrance a sestřenice. Na paralelní bratrance a sestřenice je uplatňováno tabu incestu, ale na křížové ne. Paralelní bratraci a sestřenice jsou potomci sourozenců stejného pohlaví a křížoví bratraci a sestřenice jsou potomci sourozenců opačného pohlaví (Kottak 1991: 221). Sňatek či sexuální poměr s křížovými bratraci a sestřenicemi je povolován, jelikož zmíněné osoby jsou členy odlišné descendentní linie. Křížoví bratraci a sestřenice nejsou tedy danou skupinou či společností považováni za příbuzné, jelikož neodvozují původ od stejného předka jako bratraci a sestřenice paralelní (Pasternak a kol. 1997: 139).

Jak již bylo řečeno v předešlé kapitole, náš trestní zákoník nevymezuje problematiku sexuálního styku a uzavírání sňatků mezi bratraci a sestřenicemi, tyto vztahy nezakazuje, a tudíž není možný jejich případný postih ze strany zákona.

2.2.4 Královský incest

Jelikož jsem v předešlých kapitolách tvrdila, že pravidlo incestního tabu je univerzální a všechny známé kultury incestu tabuizují, je dle mého názoru velice důležité zabývat se v souvislosti incestního tabu s problematikou *královského incestu*. V minulosti se totiž vyskytovaly případy, kdy byl incest v královských kruzích preferován či dokonce vynucován. V následujících odstavcích uvádím důvody a poskytnu vysvětlení, proč k porušování tabu v konkrétních vybraných zemích docházelo.

Královský incest se velmi podobá *kastovní endogamii*. Nejznámější případy královského incestu jsou známy např. ze starověkého Egypta, ze starověké Havaje či u Inků v Peru. Tyto kultury podporovaly, schvalovaly a někdy dokonce vynucovaly manželství bratra se sestrou v panovnických kruzích. Tento akt byl zjevně porušováním incestního

tabu, jehož dodržování ale na druhou stranu vládci vyžadovali od svých poddaných. Tímto způsobem se od nich snažili diferencovat a své jednání nazývali *privilegovanou endogamií*. Královský incest měl skryté ekonomické či politické funkce, které spočívaly v udržení bohatství v jedné linii (Kottak 1991: 227). Královské páry byly v některých kulturách chápány jako bozi či potomci bohů, a proto u nich byly incestní sňatky tolerovány a mohly jednat podle pravidel, která nebyla prostým lidem přístupná (Justoň 1997: 122).

2.2.4.1 Incest ve starověkém Egyptě

V dobách starověkého Egypta přinášely egyptské panovnice svým budoucím mužům do manželství kus své země, proto Egypt začal podporovat politické sňatky zajišťující udržení královského bohatství v jedné a té samé linii. V některých dynastiích byl následník trůnu nucen se oženit se svou sestrou, aby byl uznán právoplatným dědicem. Tato forma incestu byla vysvětlována náboženskými představami, citován byl velmi často kult sourozeneckého božského páru Isidy a Osirida. Dle egyptského práva náleželo dědictví pokrevním příbuzným ženy a rodinný majetek byl vlastnictvím muže. Jestliže chtěl faraon zachovat celé rodinné jmění, musel se oženit s vlastní sestrou. Faraon měl velké množství konkubín, i když legitimní manželské lože patřilo jeho sestře. Kolují např. zvěsti, že Ramess II. byl otcem 160 dětí (Morus 1992: 18-19). Dle Lindy Stone docházelo v panovnických kruzích i ke sňatkům mezi otcem a jeho dcerou (Stone 2006: 59).

2.2.4.2 Incest ve starověké Havaji

Obyvatelé Havaje věřili v neosobní sílu zvanou *mana*. Mana mohla být obsažena ve věcech či lidech, mohla z nich dokonce vytvářet bohy. Obyvatelé Havaje věřili, že panovníci měli této síly nejvíce a nikdo z prostých lidí jí nemohl mít tolik jako oni. Nejvhodnější ženou pro budoucího krále byla samozřejmě jeho vlastní sestra, jelikož bylo

zaručeno, že jejich potomci budou vlastnit zmíněnou sílu. Zjevnou funkcí královského incestu ve starověké Havaji byla tedy patrná kulturní víra v božství a neosobní sílu mana (Kottak 1991: 227).

2.2.5 Teorie interpretující incestní tabu

Interpretování či vysvětlení problematiky zákazu incestu je velmi častou a také spornou otázkou, jíž se antropologie zabývá. Existuje velké množství teorií, které se snaží vysvětlit univerzalitu incestního tabu, a proto se problematikou incestního tabu a jeho interpretací zabývalo nepřeborné množství světoznámých antropologů a dalších badatelů.

Velmi časté vysvětlení incestního tabu se zakládá na tvrzení, že incestní tabu vzniklo za účelem zajištění exogamie, což nutilo obyvatele dané skupiny vdávat se či ženit mimo ni (Kottak 1991: 224), jindy je jeho existence vysvětlována jako mechanismus udržující harmonii uvnitř rodiny (Broude 1994: 149).

V následujících kapitolách se budu věnovat teoriím původu incestního tabu individuálně u jednotlivých badatelů a popíšu jejich pohled na danou problematiku. I když je teorií, které interpretují incestní tabu velké množství, vybrala jsem pouze jenom ty nejdůležitější a nejznámější autory a teorie. Kdybych chtěla zaznamenat všechny, překročila bych jistě povolený rozsah bakalářské práce. Všechny teorie kromě jedné vztahují k jejich autorům, pouze biologickou interpretaci incestního tabu pojmám z počátku obecněji z biologického hlediska a až v následujících odstavcích uvádím konkrétního zastávce biologického vysvětlení. Proto není kapitola nazvána jménem autora zmiňované teorie, jak je tomu u kapitol ostatních.

2.2.5.1 Teorie Sigmunda Freuda

Sigmund Freud se věnoval problematice incestního tabu velmi detailně a toto téma rozvinul ve své knize *Totem a tabu* (Freud [1912]).

Za základ pro srozumitelné pochopení zmíněné problematiky považuje Freud pojem *totem*. Totem je nejčastěji zvíře, vzácněji rostlina či přírodní síla, která má zvláštní vztah k celému rodu. Totem je považován za praotce rodu a jeho ochranného ducha či pomocníka. Je dědičný buď v matrilineární, nebo patrilineární linii. Totemické pouto je velmi silné, je mnohem silnější než pouto pokrevní či rodinné. Interpretaci Freud znázorňuje na příkladu kmenů Austrálie, kdy jednotlivé kmeny sdílí určitý totem, a platí zde zákon, že členové téhož totému spolu nesmí mít pohlavní styk a uzavírat sňatky, s totemem se tedy pojí i pravidlo exogamie (Freud 1997: 13-14). Freud tvrdí, že exogamie u daných kmenů pramení z obavy před incestem (Freud 1997: 101).

Freud studoval problematiku bázně před incestem, přičemž navázal na Darwinovu hypotézu o stavu lidské společnosti v pradávno. Darwin tvrdil, že lidé žili původně v malých tlupách, v nichž měl výsadní slovo nejstarší a nejsilnější muž, náčelník. Ten měl sexuální právo na všechny ženy v dané tlupě, manželky a své dcery. Tyto poměry musely vést k exogamii mladých a ne příliš dominantních mužů a postupem času mohlo vyplynout pravidlo, jímž byl zakázán sexuální styk uvnitř jedné tlupy a později uvnitř jednoho totému (Freud 1997: 114-115). Mladí muži svého otce nenáviděli a toužili po ženách v tlupě, proto se jednoho dne semkli, svého otce-náčelníka zabili a snědli jeho maso. Tímto aktem se s otcem synové ztotožnili a získali jeho sílu, ale posléze svého činu začali litovat. Tento stav Freud označuje jako *dodatečnou poslušnost*. Na odčinění popsaneho činu ztotožnili otce s určitým zvířetem, tzv. totemem, od něhož následně odvozovali svůj původ, zakázali zabíjet svůj totem a zřekli se žen z něho pocházejících. Lidé od té doby toto trauma zdědili a začali se chovat podle pravidel exogamie (Freud 1997: 126-128).

Freud odmítá teorii původu incestního tabu Edwarda Westermarcka a nesouhlasí s ní. Ten totiž tvrdí, že osoby vychovávané společně se v dospělosti sexuálně nepřitahují a k incestu mají přirozený odpor. Toto tvrzení ale odporuje zkušenostem psychoanalýzy, kterou Freud založil.

Psychoanalýza naopak učí, že první sexuální hnutí jsou incestní povahy a strach před incestem tedy nelze vnímat jako vrozený či přirozený instinkt. Dle Freuda nemůžeme brát v potaz přirozený odpor k incestu, ale naopak fakt, že přirozený instinkt jednotlivce pudí k jeho spáchání (Freud 1997: 112-114).

2.2.5.2 Teorie Claude Lévi-Strausse

Claude Lévi-Strauss se zabývá v souvislosti s tematikou incestního tabu s opozicí *příroda - kultura*. Do přírody je řazeno vše spontánní a univerzální a do kultury vše podléhající normám a pravidlům, tzn. konkrétní a partikulární. Incestní tabu je tedy zvláštním případem, jelikož nelze zařadit ani do jedné ze zmíněných opozic. Podle Lévi-Strausse incestní tabu představuje přechod od přírodního faktu příbuzenství ke kulturnímu faktu vytváření *aliancí*. Dle Lévi-Strausse jsou lidské společnosti založeny na pravidle výměny a principu reciprocity, výměna v primitivních společnostech spočívá ale spíše na vzájemných darech než na ekonomických transakcích. Obdržené dary jsou ihned „opláceny“ dary ekvivalentními. Tato forma výměny není tedy pouze ekonomické povahy, ale má značný význam pro danou společnost, jelikož se jedná o událost, která je zároveň společenská a náboženská, magická a ekonomická či morální. Charakteristický příklad výše popsaného recipročního obdarování shledává Lévi-Strauss v *potlačí* u Indiánů, kteří žijí v regionu Vancouver (Lévi-Strauss 1969: 30-52).

Zmíněná výměna zahrnuje prvotní výměnu potravin, různých druhů ručně vyrobeného zboží až po nejcennější kategorii, kterou představuje „výměna žen“. Zákaz incestu vede k recipročnímu chování, v rámci kterého dochází k výměně nejcennějšího a nejvýznamnějšího daru, „ženy“. Exogamii a zákaz incestu tedy Lévi-Strauss považuje za pravidlo *reciproční výměny žen*. Pozitivní stránku zákazu incestu shledává v nutnosti „poskytovat“ své ženy ostatním skupinám a hledání budoucích žen mimo svoji vlastní skupinu, příjemci těchto žen jsou vymezeni na

základě pravidel exogamie. Díky výměně žen se vytváří aliance s ostatními skupinami, zmíněná výměna nevěst výrazně působí na přechod od nepřátelství k alianci, od úzkosti k důvěře či od strachu k přátelství mezi danými skupinami či společnostmi (Lévi-Strauss 1969: 61-68).

2.2.5.3 Teorie Émile Durkheima

Émile Durkheim se snaží najít řešení problému incestu pomocí sledování australských kmenů. Ty sdílejí *totem*, přičemž v jednotlivých kmenech existuje víra v určitou substanci spojující kmen s daným totemem. Durkheim vidí v dané substanci *krev*, krev je považována za posvátný symbol, a tyto kmene od ní odvozují svůj původ. Jednotlivé klany jsou sdružovány kolem totemu a tvoří společenství lidí, kteří sdílejí stejnou krev. Jedná se tedy o magicko-biologické komunity spojující členy jednoho klanu a snažící se zabránit styku se stejnou krví. Velmi intenzivní strach mají členové kmenů z krve menstruační, proto jsou menstrující ženy segregovány (Lévi-Strauss 1969: 20).

Jestliže se členové kmene chtějí vyhnout kontaktu s krví, která jeví znaky příbuznosti k jejich totemu, musí uplatňovat pravidlo exogamie. To znamená, že si musí hledat partnery mimo svůj klan a totem. Durkheim tvrdí, že zákaz incestu je pozůstatkem exogamie, exogamie u daných kmenů pramení z obecně daného strachu z krve, častým případem je již zmíněný strach z krve menstruační. Exogamie dle Durkheima vznikla kombinací zvyků a zákazů týkajících se žen, exogamie je tedy pravděpodobně řešením vzniklé situace (Lévi-Strauss 1969: 20-22).

Durkheim předpokládá, že je jeho výše popsaná teorie univerzální, ale strach z krve, konkrétně z menstruační krve, univerzální není. Např. mladí indiáni kmene Winnebago navštěvují své milenky v průběhu jejich menstruačních period a díky izolaci dívek z důvodu menstruace získávají požadované soukromí. Lévi-Strauss shledává zásadní problém v

Durkheimově teorii ve snaze vytvořit univerzální jev na základě historické posloupnosti, která není představitelná v určitém konkrétním případě a nelze tedy tuto teorii aplikovat na každou lidskou společnost (Lévi-Strauss 1969: 21-22).

2.2.5.4 Teorie Edwarda Westermarcka

Exogamie, incest a problematika rodiny, to jsou hlavní témata Edwarda Westermarcka. Westermarck tvrdí, že exogamie vyvstala z „*instinktivního strachu před incestem*“ (Budil 2007: 533). Své vysvětlení incestního tabu založil na biologickém determinismu (Budil 2007: 533).

Dále uvádí, že i když mohou společenské zákazy či zákony dané společnosti zakázat incestní styky mezi nejbližšími příbuznými v jednotlivých domácnostech, nemohou zabránit touze po zmíněných svazcích. Sexuální pud lze stěží měnit či přetransformovat pomocí předpisů a vydaných zákonů. Westermarck chápe zákaz incestu předpisy jako omezení individuálních pocitů jednotlivce a důvod vidí v tom, že v normálních případech se touha po tomto jednání nevyskytuje. Dle Westermarcka je v obecné rovině zřetelně viditelná absence erotických pocitů mezi osobami, které společně vyrůstají od dětství v jedné domácnosti ve velmi úzkém kontaktu. V mnoha případech je sexuální lhostejnost kombinována s pocitem averze mezi zmíněnými jednotlivci (Westermarck 1922: 192).

Osoby žijící spolu od dětství v blízkém vztahu jsou většinou vzájemně příbuzné. Proto se jejich averze k sexuálním vztahům mezi sebou projevuje v právním rámci jako zákaz styku mezi blízkými příbuznými. Ve zmíněném případě i v mnoha jiných převažuje sexuální nezájem v kombinaci s pocitem odporu nad pomyšlením na daný akt. V tomto tvrzení vidí Westermarck příčinu exogamických nařízení, a tudíž exogamie jako takové (Westermarck 1922: 192-193).

Pro doložení pravdivosti svého tvrzení uvádí Westermarck obdobný případ absence sexuálních pocitů mezi žáky, kteří se vzdělávali společně ve stejné škole ve Finsku. Mezi dívkami a chlapci, kteří navštěvovali stejnou třídu, byla viditelná absence erotických pocitů. Zmínění chlapci projevovali náklonnost spíše k mladším dívkám než k dívkám ze své vlastní třídy (Westermarck 1922: 193-194).

2.2.5.5 Teorie Bronislawa Malinowského

Bronislaw Malinowski tvrdí, že zákaz incestu je důsledkem dvou jevů, které vznikají v kultuře. Incestní pokušení jsou vyvolávána „*mechanismy utvářejícími lidskou rodinu. Incestní sklony ... lidské rodině přinášejí i určitá nebezpečí*“ (Malinowski [1927] 2007: 194). Malinowski v souvislosti s prvním jevem souhlasí s Freudovým předpokladem existence pokušení k incestu v kultuře a jeho psychoanalýzou. Právě psychoanalýza spočívá v myšlence, že všechny zkušenosti prožité v průběhu života vyvolávají obdobné vzpomínky z dětství. Např. milenci si dávají najevo vzájemnou náklonnost prostřednictvím stejných situací, objímají se, tulí se k sobě. Erotický život mezi milenci má tak zneklidňující retrospektivní vliv na citovou vazbu syna k jeho matce, tato vazba ale již byla nahrazena pocitem morální, duchovní a kulturní závislosti. Ze zmíněných důvodů hrozí narušení již vžitého systému emocí a vzniká podvědomé pokušení k incestu (Malinowski 2007: 194-197).

V souvislosti s druhým jevem ale Malinowski nesouhlasí s názorem Sigmunda Freuda, jenž se týká sexuální podstaty vazby mezi matkou a dítětem. Dle Malinowského je vztah kojence a jeho matky založen na potřebě po výživě a pocitu bezpečí, tepla. Sexuální vztahy sdílejí s vazbou mezi matkou a dítětem sice částečnou podobnost, ale vznikají na základě vzájemné přitažlivosti a jejich cílem je oplodnění a následně vznik nových jedinců (Malinowski 2007: 194-195).

Citové pouto mezi matkou a dítětem je utuženo prvotní smyslnou vazbou vázající dané jednotlivce k sobě. Tento postoj ale není stálý a později se musí změnit, vztah k matce v dětství se totiž liší od vztahu k ní v dospělosti. Úkolem matky je výchova, být zdrojem autority a kulturního vlivu. Svě specifické úlohy má i syn, jeho úlohou je projev úcty a pokory k matce a přerušování tělesných doteků s matkou. Rodiče se snaží své děti vést ke kulturní dospělosti a samostatnosti, a proto je rodina ve své podstatě nástrojem kultury (Malinowski 1997: 197).

Malinowski tvrdí, že incest musí být zakazován proto, že „*je neslučitelný již s položením základního kamene kultury*“ (Malinowski 1997: 198). V žádném typu společnosti, jež by incest akceptovala, by nemohly existovat rodiny, jelikož by docházelo k jejich rozpadům a následnému společenskému chaosu. Incest by danou společnost narušoval jak promícháním generací, rozvratem citových vztahů, tak narušením společenských rozdílů založených na věku. Pokušení incestu je dle Malinowského „*důsledkem kultury, důsledkem nutnosti vytvářet trvalé, uspořádané postoje*“ (Malinowski 1997: 198).

Z obsahu předešlých odstavců je jasně patrné, že Malinowski odmítá také známou Westermarckovu teorii, jež spočívá ve vrozeném odporu k incestním stykům mezi členy jedné domácnosti, protože za odpor k incestu nepovažuje vrozený pud (Malinowski 2007: 194).

2.2.5.6 Teorie Henry Maina, Lewis H. Morgana

Sir Henry Maine a Lewis H. Morgan jsou zástupci tzv. racionalistické teorie výkladu incestního tabu. Zmínění badatelé tvrdí, že původ tabu incestu vychází jak z přírodního, tak ze sociálního základu a je výsledkem sociální reflexe přírodního jevu. Zákaz incestu chápou jako ochranné opatření, jež chrání druhy před katastrofálními důsledky, které

by vznikly manželstvím mezi blízkými příbuznými (Lévi-Strauss 1969: 12-13).

2.2.5.7 Biologická interpretace incestního tabu

Velmi často je diskutován biologický motiv zákazu incestu, kdy je incest odsuzován kvůli možným škodlivým následkům, které se mohou projevit u potomků. Zmíněná teorie předpokládá, že křížení mezi blízkými příbuznými je biologicky a geneticky nevýhodné (Stone 2006: 61). Příbuzenské křížení zvyšuje v dané populaci *homozygotitu*, tzn. zvyšuje se poměr *homozygotů* a snižuje se poměr *heterozygotů* v populaci. A právě zvýšený poměr homozygotů je příčinou možného zvýšení výskytu *autosomálně recesivních dědičných chorob* (Nečas a kol. 2000: 450).

Gen je „základní informační jednotkou dědičnosti“ (Kočárek 2008: 27). Geny se vyskytují v jedné nebo ve více formách, ty se nazývají *alely*. Jestliže jsou obě alely stejné, buď *dominantní*, nebo *recesivní*, je zmíněný jedinec homozygot, a jestliže jsou alely různé, jedná se o heterozygota. Homozygotní alelová dvojice se ve schématech označuje stejnými písmeny, *aa* značí v genetických schématech recesivního homozygota, *AA* homozygota dominantního (Nečas a kol. 2000: 378-384), heterozygot je značen *Aa* (Kočárek 2008: 50). Jednotlivé geny podmiňují „vytvoření konkrétního znaku nebo se spolu s jinými geny účastní při jeho tvorbě“ (Kočárek 2008: 27). Recesivní varianta znaku se projevuje pouze u recesivních homozygotů *aa* (Nečas a kol. 2008: 386). Slovo recesivní pochází z latinského slova *recedere*, což znamená ustupovat. Dominance pochází z latinského slova *dominus* – pán (Kočárek 2008: 50).

Autosomy značí nepohlavní chromozomy, autosomálně recesivní dědičnost se tak týká pouze genů, jež jsou umístěny na již zmíněných autosomech. Právě ony nesou geny pro autosomálně recesivně dědičné choroby. Sledovaný znak podmíněný recesivní alelou se projeví jen u recesivního homozygota. Jeho rodiče jsou velmi často zdraví

heterozygoti. Takové osoby jsou označovány jako „přenašeči“ a je u nich 25% pravděpodobnost narození dítěte postiženého autozomálně recesivní chorobou. Jejím příkladem je albinismus, fenylylketonurie či cystická fibróza (Kočárek 2008: 27-69).

Známý sociobiolog Edward O. Wilson se s myšlenkou genetické a biologické nevýhodnosti ztotožňuje a ve své knize *O lidské přirozenosti* přichází s myšlenkou, že v průběhu evoluce bylo eliminováno takové chování, které bylo nevýhodné pro potomky. Popsaným chování jsou míněny vztahy incestní povahy. Přirozený výběr dle Wilsona pravděpodobně na základě zmíněných pravidel fungoval po tisíce generací a lidé se intuitivně vyhýbali incestu, jelikož je vedl instinkt založený na genech. Další příčina vzniku incestního tabu je shledávána ve ztrátě genetické zdatnosti, jelikož děti narozené z incestních svazků zanechávají méně potomstva (Wilson 1993: 43-46).

Wilson shledává v důvodu vzniku tabu incestu tzv. *fyziologický trest* vznikající v důsledku příbuzenského křížení. Zmíněný sociobiolog své poznatky ukotvuje na základě studií lidské genetiky. Ty dle něho dokázaly, že důsledkem příbuzenského křížení se rodí tělesně menší děti se sníženou svalovou koordinací. Wilson tvrdí, že výskyt recesivních genů v homozygotním stavu u daného jednotlivce je dokonce i smrtelně nebezpečný. Na základě těchto poznatků nese incest dle zmíněného autora smrtelná rizika a je tedy nevýhodný. Wilson se odvolává na výzkum Evy Seemanové publikovaný roku 1971, týkající se dětí narozených z incestních svazků v Československu. Autorka došla k následujícím závěrům: mezi 161 dětmi, které vzešly z incestních styků, se narodilo 15 mrtvých, 40% dětí trpělo duševními či tělesnými defekty nebo se u nich vyskytovaly deformace srdce a mozku, hluchoněmost či mentální retardace (Wilson 1993: 44-45).

Edward O. Wilson souhlasí i s Westermarckovou teorií interpretující incestní tabu, která je založena na tezi vzniku sexuální averze mezi

osobami, které společně vyrůstají. Pravdivost zmíněného tvrzení Wilson dokládá na velmi důkladném výzkumu Josepha Shephera v izraelském kibucu. Ten došel k závěru, že popsaná averze mezi vrstevníky nezávisí na pokrevním příbuzenství. Joseph Shepher zaznamenal v kibucu 2769 sňatků, a ani jeden z nich nebyl uzavřen mezi lidmi z jedné skupiny vrstevníků, kteří spolu vyrůstali a žili od narození. Mezi lidmi vyrůstajícími společně se nevyskytovaly ani aktivity heterosexuální povahy i přesto, že tyto vztahy zakazovány nebyly (Wilson 1993: 43).

Incest je v jakékoli formě zdrojem hanby, posměšků či různých sankcí. Podle Wilsona je všeobecně nejvíce veřejně odsuzován vztah matky s jejím synem, poněkud méně je odsuzován vztah mezi sourozenci a nejméně společnost pohoršuje vztah otce s jeho dcerou (Wilson 1993: 43).

3 EMPIRICKÁ ČÁST

3.1 Metodologická část

V metodologické části představím kvalitativní výzkum jakožto základ mé bakalářské práce, výběr respondentů, techniku sběru a analýzy dat. Rozhovory budu směřovat tak, abych dospěla k vytyčenému cíli práce.

Cílem práce bude zjištění, jak je v současné době v lidovém diskurzu vysvětlována a legitimována existence incestního tabu, na jaké kategorie lidí se v současném lidovém modelu incestního tabu vztahuje a jak je to zdůvodňováno.

3.1.1 Povaha kvalitativního výzkumu

Stěžejní bod empirické části představuje kvalitativní výzkum. Dle mého názoru bylo nejefektivnější použít k získání vytyčeného cíle zmíněný typ výzkumu, jelikož kvalitativní výzkum studuje fenomény v přirozeném prostředí a získává podrobný popis při zkoumání skupiny,

události či jedince. Na druhou stranu je ale také důležité si uvědomit, že data získaná kvalitativním výzkumem nemusí být zobecnitelná na jiné populace a jiná prostředí, výsledky práce jsou platné pouze v daném kontextuálním porozumění (Hendl 2008: 50-55). Tohoto faktu jsem si vědoma a samozřejmě i skutečnosti, že výsledky mé práce nebudou reprezentativní v rámci celé společnosti. Proto je nebudu vztahovat na celou populaci.

Kvalitativní výzkum umožňuje reflektovat každodennost jedinců, skupin či společností, jelikož je výzkumník s respondenty v těsném kontaktu. Jednou z hlavních výhod kvalitativního výzkumu je tedy porozumění průběhu interakcí respondentů. Data se získávají prostřednictvím relativně málo standardizovaných metod, dotazovaný není tedy omezován předem vymezenými schématy (Hendl 2008: 48-55).

3.1.2 Výzkumný vzorek a jeho výběr

Respondenty jsem si záměrně vybírala ze svého okolí, jelikož v rámci kvalitativního výzkumu je důležité navázání vztahu s informátorem, a já jsem si vědoma možné problematičnosti tématu rozebíraného v rámci interview. Mnoha lidem by nemuselo být příjemné debatovat o problematice tabu incestu z mnoha důvodů. Např. lidé, které bych si náhodně vybrala, by ke mně neměli blízký vztah či mě vůbec neznali a v rámci interview by se nemuseli vůbec otevřít, na mnou pokládané otázky by mohli odpovídat velmi stroze či účast v mém výzkumu rovnou odmítnout. Proto je v případě mého výzkumu efektivnější dotazované znát a mít s nimi bližší vztah. V průběhu celého rozhovoru tak dosáhnu větší otevřenosti respondentů ve vyjadřování se k mnou pokládaným otázkám. Účastníky mého výzkumu jsem tedy vybírala z rodinných příslušníků, přátel či ostatních známých.

Můj výzkumný vzorek sestává z 14 respondentů, z toho jsou 4 muži a 10 žen. Jsem si vědoma nižšího počtu informátorů vůči informátorkám,

ale jelikož moje práce není založena na komparaci názorů mužů a žen, nebude to mít vliv na výsledky práce. Nižší počet mužů v mém výzkumném vzorku nepoukazuje na skutečnost, že je v mém blízkém okolí méně mužů než žen, ale na to, že ženy v mém okolí byly ochotnější než muži poskytnout mi interview na popsané téma.

Všichni dotazovaní žijí v Plzeňském kraji, trvalé bydliště mám zde i já, proto pro mě bylo snazší hledat si respondenty ve své dostupné blízkosti. Můj výzkumný vzorek je různorodý jak vzdělanostně, tak věkově. Dotazovaní mají ukončené buď vysokoškolské či středoškolské vzdělání, výuční list nebo jsou současnými studenty vysoké školy. Jejich věk se pohybuje od 21 do 80 let, jedná se tedy o velmi rozsáhlé věkové rozpětí. Polovina respondentů patří přibližně do mé věkové kategorie a druhá polovina dotazovaných se pohybuje ve věkovém rozmezí 42 až 80 let. Dle mého názoru bude zajímavé pozorovat, jak se tato variabilita promítne ve výsledcích práce, a věřím, že se naskytne zajímavá možnost komparace názorů různých generací. Schválně jsem neusilovala o reprezentativnost, protože tak malý vzorek by to stejně neumožňoval a nebylo to ani mým záměrem.

3.1.3 Technika sběru dat – rozhovory

Pro získání dat jsem použila hloubkové rozhovory pomocí návodu, který sestává ze seznamu otázek či témat, jež je nutné probrat v rámci rozhovoru. Výzkumník si sám určuje, v jakém pořadí bude otázky pokládat a jakým způsobem požadované informace získá. Tazatel si může libovolně formulovat otázky podle aktuální situace. Rozhovor podle návodu mu tak umožňuje provádět interview s některými lidmi strukturovaněji, což ulehčuje srovnání, ale na druhou stranu může respondent také uplatnit své vlastní zkušenosti. Hlavním úkolem návodu k interview je zajištění, aby se dostalo na každé téma či otázku, jež jsou pro tazatele zajímavé (Hendl 2008: 174).

Výzkum je založen na rozhovorech s 14 respondenty. Všechny 14 dotazovaných jsem oslovila buď osobně, nebo telefonicky a objasnila jim cíl mého výzkumu. S informátory jsem se sešla buď v jejich domovech, nebo u mě doma, což mělo zajistit jejich větší otevřenost v přirozeném prostředí. Interview jsem vždy prováděla pouze s jedním dotazovaným, jednotlivých rozhovorů se nezúčastňovali další respondenti nebo členové rodiny či známí dotazovaného. Informátoři tak nemohli být ovlivněni názory ostatních či atmosférou.

Výzkum probíhal od ledna do dubna 2012. Všechny rozhovory jsem si nahrávala na diktafon, respondenty jsem o tom samozřejmě informovala a zajistila si jejich informovaný souhlas. Délka jednotlivých interview se pohybovala v rozmezí od 30 do 60 minut, někteří respondenti odpovídali krátce, jiným dané téma vyhovovalo, tudíž byly jejich odpovědi delší. Často jsme se dostali i k tématům, která jsem neměla v seznamu otázek v návodu k rozhovoru. Na základě rozhovorů jsem např. zjistila, že někteří respondenti se setkali s incestními styky i ve svém okolí.

V rámci interview jsem se zaměřila především na otázky, které vedly k dosažení cíle výzkumu. Otázky se vztahovaly hlavně k názorům respondentů na danou problematiku. Abych si byla jistá, že dotazovaní vědí, co pojem *incest* znamená, zahájila jsem rozhovor otázkou, zda dotazovaný zmíněný pojem zná a co si pod ním představuje. Všichni respondenti se s ním setkali, proto nebyl problém v pokládání následujících otázek.

Další otázky měly zjistit, které konkrétní styky považují respondenti za incestní, na jaké kategorie osob se podle nich tabu incestu vztahuje, zda jen na členy nukleární rodiny nebo tabu incestu rozšiřují mimo ni. Dále jsem se ptala na osobní názory týkající se jednotlivých kategorií osob, na které informátoři tabu incestu uplatnili. Zajímaly mě hlavně osobní postoje dotazovaných ke zmíněné problematice, zda budou odlišně hodnotit vztah bratra se sestrou, kteří vyrůstali společně, a vztah

bratra a sestry, kteří vyrůstali odděleně, neznali se a v dospělosti se náhodně potkali a zamilovali se do sebe. Právě prostřednictvím této otázky se dalo dojít ke zjištění, jestli respondenty více ovlivňuje biologická stránka nebo kulturní pohled na věc. Dále jsem dotazovaným pokládala otázku, zda by byli ochotni incest tolerovat či ne. Jestliže ne, proč je tedy incest špatný a proč je správné ho zakazovat. Zajímalo mě také, zda dotazovaní odsuzují konkrétní sexuální vztah mezi vzájemně příbuznými jednotlivci nebo jim spíše vadí jejich možná reprodukce.

Rozhovory zachytily hlavní témata, jež jsou zásadní pro moji bakalářskou práci:

1. Jaké konkrétní typy styků jsou považovány za incestní?
2. Na jaké kategorie lidí je tabu incestu vztahováno a jak je to vysvětlováno?
3. Jak je vysvětlována existence incestního tabu?

3.1.4 Analýza a zpracování dat

Jak již bylo řečeno v předešlé kapitole, veškeré rozhovory jsem si nahrávala na diktafon a následně je přepisovala, přesně tak, jak proběhly, žádné pasáže v rozhovorech jsem neupravovala, neměnila. Rozhovory jsem nejprve detailně pročetla a poté jsem kódovala jednotlivé pasáže rozhovorů. Názvy kódů se vztahovaly k otázkám, které jsem respondentům pokládala, a dále také k hlavním tématům, jež byla zachycena v rámci interview. Pasáže označené analogickými kódy jsem interpretovala společně, shrnula jsem jejich obsah a vyhodnotila závěr.

Kódy vztahující se k 1. tématu *Jaké konkrétní typy styků jsou považovány za incestní?* byly následující: *incestní styky - pouze soulož a incestní styky - ostatní*. K interpretaci 2. tématu *Na jaké kategorie lidí je tabu incestu vztahováno a jak je to vysvětlováno?* jsem použila kódy *rodiče-děti, otec-dcera, matka-syn, sourozenci, bratřenci-sestřenice a*

homosexuální vztahy. Kódy vztahující se k 3. tématu *Jak je vysvětlována existence incestního tabu?* byly následující: *biologické vysvětlení, míšení stejné krve a přirozený odpor k incestu*.

3.1.5 Etika výzkumu

V rámci výzkumu jsem samozřejmě dbala na etickou stránku výzkumu. Velmi důležitá zásada etického jednání spočívá v získání *informovaného či poučeného souhlasu* (Hendl 2008: 153), proto byli všichni respondenti předem informováni o průběhu a okolnostech výzkumu. Bylo jim také sděleno, že získaná data použiji v rámci mé bakalářské práce a budou zveřejněna. Rozhovor tak proběhl pouze, pokud s tím respondent souhlasil. Obdobně jsem postupovala i při použití diktafonu, i v tomto případě jsem si samozřejmě zajistila souhlas dotazovaných. Jelikož byli všichni účastníci výzkumu zletilí, nebyl se získáním informovaného souhlasu žádný problém.

Další významnou zásadou etického jednání je *svoboda odmítnutí* (Hendl 2008: 153), respondenti byli tedy poučeni, že mohou rozhovor kdykoli ukončit. Uvědomuji si totiž, že se jedná o tabuizované, pro někoho možná problematické či nepříjemné téma, které může dotazované přivádět do nepříjemných situací při otevřených odpovědích na mnou pokládané otázky. Zároveň jsem dbala na anonymitu dotazovaných. Jejich identita je známa pouze mně, zachovala jsem jen skutečné údaje o jejich věku a pohlaví. Jména uváděná u citací v textu ve výzkumné části jsou fiktivní a záměrně pozměněná z důvodu ochrany osobních údajů informátorů. Záměrně jsem neuváděla ani nejvyšší dosažené vzdělání či zaměstnání u konkrétních respondentů, jelikož jsou všichni z mého blízkého okolí a jejich identita by se tak dala snadno dohledat.

3.2 Výzkumná část

3.2.1 Styky, které jsou považovány za incestní

Jak již bylo řečeno v teoretické části, trestní zákoník České republiky považuje za trestný čin pouze soulož mezi příbuznými a ostatní typy sexuálního chování mezi příbuznými neřeší, jelikož nemohou vést k reprodukci a narození postiženého dítěte (Šámal a kol. 2010: 1655-1681). Pouze dva respondenti (Václav a Jolana) odpovídali ve shodě s trestním zákoníkem. Ostatní informátoři nepovažují za incestní styk pouze soulož mezi ženou a mužem, ale považují za ně i styky orální, anální, líbaní, intimní doteky či mazlení, které hraničí s obtěžováním.

Pan Václav považoval za incestní styk jen soulož, jelikož při ní může dojít k oplodnění a posléze k narození nemocného či postiženého dítěte. Odpověď zmíněného respondenta se shoduje s názory týkajícími se dané problematiky řešené v trestním zákoníku České republiky. Ten odsuzuje pouze soulož mezi příbuznými, nikoli jiné styky, jelikož hlavním zájmem výše popsané zásady je zájem o zdravé potomstvo.

„Já považuju za incest jenom sex mezi příbuznými, protože z toho může vzniknout dítě, jde mi hlavně o potomky. Když se mísí stejná krev, tak se to musí někde geneticky projevit, pak se rodí postižený děti. Já to odsuzuju hlavně kvůli genetice.“ (Václav 43 let)

Stejný názor s Václavem sdílela i Jolana.

„Já to vztahuju jen na pohlavní styk mezi mužem a ženou, protože tam vidím následek, který by se mohl projevit na dítěti. Ostatní možné styky mi nevadí, jelikož nemohou vést k narození postiženého nebo nemocného dítěte.“ (Jolana 48 let)

Všichni ostatní informátoři nevymezují incestní styk pouze jako zmiňovanou soulož, ale za popsané styky považují i další typy sexuálních

styků. Např. František považuje orální, anální styk a líbání za incestní poměr.

„Incest pro mě představuje sex mezi příbuznými, nejenom sex, ale i jakýkoliv jiný styky, jako třeba orální nebo anální. A líbání vlastně taky.“
(František 25 let)

S Františkovým názorem se ztotožnila i Valerie, která považuje za incestní styk soulož, líbání a všechny intimní styky mezi blízkými příbuznými osobami.

„Incest to podle mě, když spolu příbuzný spí, líbají se. Vlastně to vztahuju na všechny intimní styky mezi nima.“ (Valerie 22 let)

Linda se s výše popsanými názory z velké míry ztotožnila, primárně si pod pojmem incest představí sexuální styk, ale připouští, že ani ostatní druhy chování by neakceptovala. Považuje za incestní vztah i dlouhodobý svazek dvou vzájemně příbuzných lidí, např. manželství nebo dlouhodobý svazek „na hromádce“.

„...když se řekne incest, tak mi blikne hlavou sexuální styk, ale kdybych věděla, že jsou dva lidé, co se líbají, příbuzní, tak by mi to nepřišlo úplně v pořádku. Nebo tím myslím nějaký dlouhodobý svazek, kdy spolu lidi žijou, takže třeba manželství nebo dlouhodobý svazek „na hromádce“.“ (Linda 22 let)

Miroslava za incestní styky pokládá i mazlení mezi blízkými příbuznými. Konkrétně má na mysli mazlení, které hraničí se sexuálním obtěžováním.

„Incest pro mě představuje veškerý styky mezi blízkými příbuznými, jak sex, tak orální, anální, tak i líbání, mazlení. Ale nemyslím takový případ, kdy se rodiče mazlí s malým dítětem, myslím takové to mazlení-sexuální obtěžování.“ (Miroslava 41 let)

3.2.2 Kategorie lidí, na které je tabu incestu vztahováno

V svém výzkumu jsem se zaměřila na kategorie lidí, na které je tabu incestu vztahováno, dále mě samozřejmě zajímalo, jak respondenti budou jednotlivé kategorie vysvětlovat. Všichni vztahovali tabu incestu primárně na nukleární rodinu, ale posléze ho rozšiřovali i na rodinu rozšířenou. Někteří respondenti zmiňovali i vzdálenější kategorie, např. teta a synovec, ale nejhorší názory byly uplatňovány na členy nukleární rodiny. Nejradikálněji většina respondentů hodnotila a odsuzovala vztah otce s jeho dcerou, poté vztah matky se synem, někteří respondenti tyto dvě kategorie spojovali v jednu a považovali je za rovnocenné. Poněkud „přijatelnější“ byl pro respondenty vztah mezi sourozenci, kteří společně vyrůstali a znali se. Zmiňovány byly i vztahy mezi bratranci a sestřenicemi, a nejpřijatelnější kategorií pro informátory mého výzkumného vzorku představoval vztah bratra a sestry, kteří se neznali, společně nevyrůstali a o své příbuzenské vazbě se dozvěděli až v dospělosti. Dotazovaní tento vztah neodsuzovali, spíše ho podporovali, i když někteří z nich uznali, že by nechtěli, aby tento vztah vedl k reprodukci. Ale přesto jim obecně zmíněný typ vztahu mezi danými jedinci nevadí.

Incestní vztahy homosexuální povahy představují poslední kategorii, kterou se v rámci této podkapitoly zabývám. Jelikož trestní zákoník České republiky bere v potaz pouze styky heterosexuální povahy, probírala jsem tuto problematiku i s respondenty. Všichni vztahovali incestní styky i na styky homosexuální povahy. V této souvislosti všichni muži mého výzkumného vzorku více odsuzovali homosexuální incestní styky z důvodu umocnění styku incestního stykem homosexuálním. S tím naopak neměly problém ženy mého výzkumného vzorku, ty hodnotily homosexuální incestní vztahy jako rovnocenné incestním vztahům heterosexuální povahy.

3.2.2.1 Rodiče a jejich potomci

Osm informátorů považovalo za nejhorší možnou kategorii incestního vztahu styk otce s jeho dcerou, jelikož si tento vztah spojovali se znásilněním, zneužíváním, fyzickým i psychickým ubližováním, s dominancí otce a bezbranností a podřízeností dítěte. I když dotazovaní připouštěli možnost dobrovolného styku, stejně by takový styk odsuzovali. Toto tvrzení je v rozporu s Wilsonovou biologickou teorií incestního tabu. Podle Wilsona je všeobecně nejvíce veřejně odsuzován vztah matky s jejím synem, poněkud méně je odsuzován vztah mezi sourozenci a nejméně společnost pohoršuje styk otce s jeho dcerou (Wilson 1993: 43). Zmínění dotazovaní považují kategorii otce s jeho synem za rovnocenný vztahu otce s dcerou. Ale homosexuální incestní styky rozeberu samostatně v podkapitole *Homosexuální vztahy*.

Poněkud méně osm zmíněných informátorů odsuzovalo vztah matky se synem, jelikož v tomto vztahu respondenti neshledávali ubližování, ale naopak lásku. Pět dalších dotazovaných nejvíce odsuzovalo obecně platnou kategorii rodiče-potomci, vztah otce s dcerou, otce se synem a matky se synem byl podle nich na stejné úrovni. Tito respondenti vztah rodičů s jejich dětmi také spojovali s dominancí rodičů a bezbranností, podřízeností či znásilňováním dítěte. Pouze jedna informátorka považovala za nejhorší možnou kategorii vztah matky s jejím synem. Její odpověď je v souladu s Wilsonovým (1993) názorem, že společností je nejvíce odsuzován právě zmíněný typ vztahu.

Je velice zajímavé srovnat popsané názory týkající se kategorie rodiče-děti dle věku respondentů. Pět respondentů z mé věkové kategorie považuje kategorie otec-dcera a matka-syn za rovnocenné, ale všichni informátoři věkové kategorie 42 - 80 let a dvě dotazované z mé věkové kategorie (Linda a Valerie) tyto vztahy striktně oddělují a vztah matky se synem nespojují s ubližováním či znásilňováním.

Nejprve se budu věnovat názorům respondentů, kteří neoddělují vztah matky a syna se vztahem otce a dcery, a považují je za totožné. V dalších podkapitolách budu jednotlivě interpretovat rozdíly ve vnímání konkrétních kategorií otec-dcera a matka-syn prostřednictvím názorů informátorů striktně oddělujících dvě výše popsané kategorie.

Jak již bylo řečeno v předešlých odstavcích, většina respondentů z mé věkové kategorie nejvíce odsuzuje vztah rodičů a jejich dětí, přičemž pokládá vztah otce s jeho dcerou a matky s jejím synem za rovnocenné. Sára považuje kategorii rodiče-děti za nejhorší možnou variantu, protože tento vztah vnímá jako nedobrovolný ze strany dítěte a spojuje ho s násilím, zneužíváním a dokazováním si moci rodičů nad dětmi. Dle Sáry sexuální vztahy mezi dětmi a rodiči nepatří.

„Mezi rodiči a dětmi mi to přijde nedobrovolné, je to násilné, zneužívání. Rodiče tě mají vychovávat a sexuální vztahy do rodiny nepatří. Podle mě tato kategorie nejčastější. Rodiče si mohou dokazovat, že nad dětmi mají moc.“ (Sára 22 let)

Obdobný názor zastává Jan, který také vidí ve vztahu rodiče-děti zneužívání a omezování dětí. Dle něho by rodiče měli znát hranice správného chování a umět regulovat své sebeovládání.

„Rodiče mají nějaký věk na to, kdy by měli vědět, kde jsou ty hranice, měli by mít rozum, co se smí a nesmí, co se má a nemá. A hlavně by měli ovlivňovat své sebeovládání. Vidím v tom samozřejmě i zneužívání a podřizování dětí, ty jsou nevyspělé. Já to v tom hlavně vidím, že je to dítě do toho styku tlačeno. Táta s dcerou je pro mě na stejné úrovni jako máma se synem, to vůbec nehraje roli. A když se jedná o dospělé lidi, tak by snad všichni měli vědět, co se smí a co ne.“ (Jan 21 let)

František shledává v incestních svazcích mezi rodiči a jejich dětmi sníženou míru svobody dětí, jelikož jsou mladší a bezbrannější. Jsou svými rodiči omezováni, František je označuje jako „oběti“.

„Incestní vztah rodičů s dětma mi přijde strašně odpornej, to se prostě nedělá. Člověk by měl bejt svobodnej, když k tomuhle dochází, tak ten mladší je oběť a nemůže s tím nic dělat.“ (František 25 let)

3.2.2.1.1 Otec a dcera

Pro Lindu znázorňoval vztah otce s dcerou nejhorší možnou kategorií, a jelikož je muž společností vnímán jako dominantní a žena submisivní, tak je tato kategorie všeobecně vnímána jako znásilnění. Dále uvedla problém přehnané medializace vztahu otce s dcerou a připouštěla možnost, že popsaný vztah může být i dobrovolný, ale v obecném vědomí je muž vnímán jako dominantní, proto se většině lidem vybaví znásilnění.

„Pro mě je nejhorší kategorie otec s jeho dcerou. Protože je to extrémně medializovaný, převážně se nesetkáváme v médiích s tematikou, že by matka znásilňovala syna. A taky asi proto, že naše společnost bere ženu jako submisivní a muže jako dominantního. Tak ten otec je ten dominantní a má moc tu dceru k tomu donutit, i kdyby tomu tak nebylo. Dcera s tím sice může souhlasit, ale v obecném vědomí je muž ve vztahu dominantní. První, co se vybaví, je to, že otec dceru znásilňoval, i kdyby tomu tak nebylo.“ (Linda 22 let)

Paní Renata také hodnotí kategorii otce a dcery nejradikálněji ze všech ostatních kategorií a spojuje ji s dominancí, znásilňováním a sexuálním zneužíváním ze strany otce. Sice uvádí možnost dobrovolného vztahu mezi otcem a jeho dcerou, ale zároveň dodává, že i v tomto případě by s tím také nesouhlasila.

„Je to zvrhlý, nenormální, abnormální. Moje hlava by nebrala, že by táta znásilňoval dceru, která je jeho vlastní krev. Táta je nad ní dominantní a ubližuje jí. Ale mohlo by se taky stát, že by to bylo dobrovolný, že by třeba měla vůči cizímu člověku stud. Ale to by se mi taky samozřejmě nelíbilo a nesouhlasila bych s tím. Je mi to úplně proti srsti, myslí. On si tu holku přivlastní, omezuje ji, má ji pro sebe, i když je to jeho vlastní krev. Pokud není ta holka plnoletá, brala bych to i jako sexuální zneužívání.“ (Renata 66 let)

Václav zohledňuje ve vztahu otce s jeho dcerou hlavně věk dívky, jestliže dívka není plnoletá, otec by měl dle něho jít do vězení. Dále Václav tvrdí, že otec ublíží dívce mnohem více než matka synovi.

„Rozhoduje tady věk, když je holce 18 let, tak je to jejich věc, ale jakmile je mladší, táta patří do kriminálu. Ten chlap víc ublíží holce než máma synovi.“ (Václav 43 let)

Vztah otce s jeho dcerou považuje na nejhorší možnou variantu i Valerie, tento styk si nedokáže představit a akceptovat hlavně z morálního hlediska. A také má podle ní otec v rámci rodiny určité specifické úlohy, jít dětem příkladem, být jim oporou, a sexuální obtěžování do specifických úloh otce v rámci rodiny nepatří. Incestní vztah otce s jeho dcerou také spojuje s otcovou dominancí. Ale zároveň si uvědomuje možnost dobrovolného styku u plnoletých jedinců. Tento styk by sice stále odsuzovala, ale uznává, že když je člověk plnoletý, je zodpovědný sám za sebe i za své činy.

„Táta má být opora, přijde mi to nepředstavitelný z morálního hlediska. Je to prostě rodina, je to tvůj táta a dokáže si to dovolit. Beru to tak, že táta má jinou úlohu a měl by jít příkladem, než někoho obtěžovat. Věk tady samozřejmě hraje roli. Kdyby tý holce bylo třeba dvacet, tak mi to přijde sice hrozně odporný, ale jestli je to dobrovolný, tak je to jejich věc. Když je člověk dospělej, tak si nese vlastní zodpovědnost. A jestli je ta holčička mladší, tak tam vidím násilí, on ji do toho nutí. Vidím v tom i

dominanci, že si táta snaží něco dokázat, třeba měl v dětství nějaké trauma a teď si něco dokazuje na tom dítěti.“ (Valerie 22 let)

3.2.2.1.2 Matka a syn

Vztah matky se synem informátoři také odsuzovali, ale pro většinu respondentů rozlišující kategorie otec-dcera a matka-syn představoval přijatelnější kategorii než vztah otce s jeho dcerou. Tento typ poměru nebyl spojován s dominancí matky, s fyzickým ani psychickým ubližováním, zneužíváním či znásilněním syna. Dotazovaní naopak uznávali, že v daném typu vztahu vidí dokonce i lásku mezi konkrétními aktéry. Dále tvrdili, že sexuální vztah matky se synem není příliš medializován, moc se o něm nemluví. Pouze jedna informátorka (Barbora), rozlišující výše popsané kategorie, považovala na přijatelnější kategorii vztah otce s jeho dcerou, přestože tento vztah spojovala s ubližováním a fyzickým násilím. Ale z jejího pohledu jakožto ženy a matky byl pro ni nepředstavitelný incestní vztah matky se synem. Barbora přiznala, že daný postoj vztahuje hlavně ke svojí situaci, jelikož vychovala dva syny, a proto si nedokáže představit nějaký intimnější styk nebo vztah s nimi. Barbora vidí ve vztahu matky se synem narušený partnerský vztah matky s jejím manželem.

„V každý ženský má být mateřský pud, je to strašný, že by máma měla styk se svým synem. Můj názor určitě ovlivňuje i to, že jsem vychovala dva syny, proto mi přijde strašný, že by máma měla styk se svým synem. Jestli má alespoň trochu mateřského pudu, tak by se to nemělo stát. Kdyby se to ale stalo, tak bych si myslela, že ta ženská měla třeba problémy se svým mužem, tak tu lásku otočila ke svému synovi, protože hledá někoho blízkýho, kdo ji má rád.“ (Barbora 70 let)

Ostatní dotazovaní odsuzují vztah matky se synem méně. Linda říká, že se ve vztahu matka-syn ztrácí dominance matky, je to podle ní rovný vztah, ve kterém vidí lásku mezi oběma aktéry. Dle Lindy je tento

úhel pohledu ovlivněn všeobecně platnými názory, kdy je matka považována za tu, která děti miluje a stará se o ně.

„Máma se synem něco má, protože se milují. U tohohle vztahu se ta dominance podle mě ztrácí, nenapadne mě, že by tady byla dominance matky, ale napadne mě rovnej vztah, že se milují. Možná je to tím věkem, že je ten syn mladší, proto nemůže mít dominanci nad matkou. A samozřejmě bych spíš akceptovala matku se synem, protože v tom vidím tu lásku. V našem povědomí je spíše matka považována za tu, která děti miluje a je doma s dětmi. A miluje syna tak, že ten vztah přerostl v něco víc.“ (Linda 22 let)

Dle Valerie se o incestním styku matky se synem příliš nemluví a daný styk si nespojuje se znásilněním, jelikož podle ní matka ani nemůže malého chlapce znásilnit. A dále tvrdí, že žena-matka by nebyla ani schopna své dítě znásilnit.

„Určitě mi přijde horší intimní styk táty s dcerou než mámy se synem, ale stejně mi to přijde špatné. O tom se totiž moc nemluví, podle mě není tolik případů. Spíš se mluví o tom, že chlap znásilnil dceru. Máma asi ani znásilnit tříletého kluka nemůže, ale táta tříletou holčičku ano. Podle mě chlapi mají nějaký deviatní choutky, ženy to berou jinak. Já si myslím, že žena by to svému dítěti ani neudělala.“ (Valerie 22 let)

I Jaromírova odpověď se víceméně shoduje s názorem Valerie. Dle Jaromíra je velice nepravděpodobné, že by žena své dítě znásilnila, proto tento vztah se znásilněním nespojuje.

„Já si spíš myslím, že ke znásilnění má větší sklony chlap než žena. Žena by podle mě svoje dítě neznásilnila, přijde mi to nepředstavitelné. Ale stejně je tento styk matky se synem podle mě neetický.“ (Jaromír 80 let)

3.2.2.2 Sourozenci, kteří společně vyrůstali

Poněkud méně respondenti odsuzovali vztah mezi sourozenci, kteří spolu vyrůstali, což je ve shodě s biologickou teorií Edwarda O. Wilsona (1993). I když tuto kategorii respondenti neschvalovali, nespojovali ji se zneužíváním, znásilňováním či ubližováním. Informátoři popisovali zmíněný vztah jako experimentování či poznávání těl druhého a připouštěli, že se sourozenci do sebe mohou navzájem zamilovat. Informátoři dávali najevo, že lépe pochopí sexuální vztah mezi sourozenci než mezi rodiči a jejich dětmi. Názory na incestní styk mezi sourozenci se neliší dle věku respondentů, naopak jsou velmi podobné.

Jan považuje sourozenecký incestní vztah za experimentování a zároveň připouští, že může nastat případ, že se mají rádi. Zároveň ale dodává, že se zmíněným stykem nesouhlasí, přestože radikálněji odsuzuje incestní vztah rodičů s jejich dětmi. Dle Jana by měl být v souvislosti s incestem obecně vnímán přirozený odpor, tabu incestu by mělo být pro každého automatické, nikoho by neměla ani napadnout myšlenka na incest. Janova odpověď se shoduje s teorií Edwarda Westermarcka (1922), který rovněž zastává názor vrozeného odporu k incestu.

„Já si myslím, že když spolu sourozenci mají nějaký styk, tak experimentují, nebo poznávají svoje tělo. Někdo to dělá třeba jen tak, ale určitě jsou i sourozenci, kteří to dělají, protože se mají rádi. Vztah rodičů s dětmi mi přijde horší než vztah sourozenců, ale stejně vztah sourozenců, kteří vyrůstali spolu, odsuzuju. Já hlavně v incestu vidím takový přirozený odpor, nemělo by se to, je to automatický. Nemělo by to ani nikoho napadnout.“ (Jan 21 let)

I Lucie incestní styk mezi sourozenci spojuje s experimentováním či zvědavostí, nikoliv se zneužíváním.

„Není to normální, ale chápu to v případě jejich sexuální nezkušenosti, neinformovanosti nebo stydlivosti. Myslím, že mezi sourozenci je to spíše ze zvědavosti, považuju to za experimentování.“
(Lucie 43 let)

Linda si je vědoma, že sexuální vztah mezi sourozenci je incestní, ale dokáže ho lépe pochopit než vztah otce s dcerou.

„Pokud spolu sourozenci vyrůstají od malička, tak jsou spolu pořád, mají spolu hodně silné pouto, které třeba přeroste ve vztah. Nepřijde mi, že by jeden druhého zneužíval, věkově si jsou blízcí, kdyby se spolu neznali, tak by byli pro sebe ideálními partnery. Víím, že je to incest, ale dokážu to pochopit líp než vztah táty s dcerou.“ (Linda 22 let)

I Renatina odpověď je ve shodě s názory ostatních respondentů.

„Nepřijde mi to až tak úplně zvrhlé jako mezi rodiči a dětmi. Samozřejmě se to může stát. Samozřejmě, že s tím nesouhlasím, je to podle mě špatné. Ale na druhou stranu si to nespojuju s ubližováním, v tomhle případě je to spíš oboustranný, můžou mít k sobě hezký vztah, prostě to tak vyplyne.“ (Renata 66 let)

3.2.2.3 Sourozenci, kteří neznali svoji příbuzenskou vazbu

Nepřijatelnější možnost incestního styku pro dotazované představoval poměr mezi sourozenci, kteří se neznali, nevyrůstali společně a o své příbuzenské vazbě se dozvěděli až v dospělosti. Žádnému z informátorů zmíněný typ vztahu nevadil, jelikož zmínění aktéři dle nich za vzniklou situaci nemohou, všichni dotazovaní by dokonce tento poměr podporovali. I když respondentům obecně zmíněný typ vztahu mezi danými jedinci jim nevadil, devět z nich uznalo, že by nechtěli, aby tento vztah vedl k reprodukci, jelikož by mohlo dojít k narození nemocného či postiženého dítěte. Jejich odpověď se shoduje s biologickou teorií Edwarda O. Wilsona (1993), která je založena na

biologické degeneraci potomků narozených z incestních svazků. Ostatní informátoři by s možnou reprodukcí problém neměli, jelikož si incestní styky s biologickou degenerací nespojují. Jsou totiž ovlivněni spíše sociální stránkou než biologickou.

Jolana chápe vzniklou situaci dvou zmíněných lidí, jejich vztah by jí nevadil, ale dodává, že existuje riziko přenosu dědičných nemocí na potomstvo, proto by dle ní bylo lepší, kdyby děti neměli.

„Tento případ by mi nevadil, oni za to v podstatě nemůžou. Ale je taky určitě riziko narození nemocného dítěte. Vůbec bych jejich vztah neodsuzovala, ale kdyby chtěli mít dítě, tak by určitě měli znát riziko, že tady v tom případě existuje riziko narození postiženého dítěte. Proto si myslím, že by bylo lepší, aby potomky neměli.“ (Jolana 48 let)

Jaromír by vztah bratra se sestrou, kteří se o své příbuzenské vazbě dozvěděli až v dospělosti, neodsoudil, ale potomky by dle něho také neměli mít.

„V takovém případě bych je určitě neodsuzoval, nemůžou za to, nevěděli, že jsou příbuzní. Ale myslím si, že by určitě neměli mít děti, rodí se pak totiž s nějakým postižením.“ (Jaromír 80 let)

I Renata sdílí obdobný názor, násilné rozdělení zmíněných dvou lidí by považovala za „osudovou ránu“, také by ale nedoporučovala, aby došlo k reprodukci.

„V každém případě, aby spolu dál žili, byla by to pro ně osudová rána. Myslím, že by nebylo dobré mít děti, aby nebyly postižený nebo nemocný. Tím by byl ten svazek ale takovej omezenej.“ (Renata 66 let)

Ale Václav je ve věci reprodukce velmi striktní, svazek zmíněných jedinců by neodsoudil, ale v případě otěhotnění by měla jít žena automaticky na interrupci.

„Tenhle vztah bych neodsoudil, nechal bych je žít dohromady. Ale já incest odsuzuju hlavně kvůli genetice, tak kdyby otěhotněla, měla by si dítě nechat automaticky vzít.“ (Václav 43 let)

Ostatních pět informátorů by s možnou reprodukcí výše zmíněných jedinců problém nemělo, vzniklý vztah chápou jako individuální, osobní věc. Své tvrzení nezakotvují v biologické degeneraci potomků, jsou spíše ovlivněni stránkou sociální. Dle Lindy by měl být zohledňován hlavně kontext a více stránka sociální než biologická.

„Já tohle neberu jako incestní vztah, tihle lidé spolu nevyrůstali, vůbec o sobě nevěděli. Když se potkají na ulici, tak nepoznají, že ten druhý má stejnej genofond. Hlavně kultura určuje, že vztah mezi sourozenci je incest, ale nebere v potaz kontext. I když jsou jakoby ze stejný krve, tak to pro mě není určující. Podle mě incest nemůže být zakotven v biologických pudech, vše určuje kultura. A jestli mají děti, nebo ne, to není důležitý, protože mi to přijde stejný v tom ohledu, že je to pořád svazek dvou lidí, i když by měli třeba dvě děti nebo se jen líbali. Věřím spíše na stránku sociální, než na biologickou. Pořád je to svazek dvou příbuzných lidí a okolí je odsoudí stejně, když budou mít děti nebo ne.“ (Linda 22 let)

Jan také možnou reprodukci neodsuzuje, ale připouští, že dítě narozené z příbuzenského styku by pravděpodobně mělo kvůli svému původu problémy se šikanou.

„Tohle neodsuzuju, nikdy se neviděli a hlavně o tom neví, že jsou bratr a sestra, tak je samozřejmě neodsuzuju. Koukal bych na ně úplně stejně jako na ostatní páry bez rozdílu, že jsou sourozenci, kteří o tom nevěděli. A jestli budou mít děti nebo ne, to bych hodnotil úplně stejně. Dítě v tom nehraje roli. Ale myslím, že pro budoucí život toho dítěte to není dobré, když to třeba zjistí ostatní děti ve škole, budou dané dítě šikanovat nebo se mu posmívat.“ (Jan 21 let)

3.2.2.4 Bratraci a sestřenice

Vztahy mezi bratraci a sestřenicemi nebyly informátory hodnoceny tak radikálně jako vztahy uvnitř nukleární rodiny, ale stejně 12 respondentů považuje poměr bratrance se sestřenicí za incestní styk, jelikož jsou to pro mě blízcí lidé, proto na ně tabu incestu uplatňují. Pouze dvě dotazované (Milena a Valerie) uvedly, že na bratrance a sestřenice tabu incestu nevztahují, protože to pro mě nejsou úplně tak blízcí lidé jako ostatní členové jejich vlastních nukleárních rodin. Trestní zákoník České republiky neřeší problematiku uzavírání sňatků či vykonání pohlavního styku mezi bratraci a sestřenicemi, proto mě zajímalo, zda jsou si této skutečnosti vědomi i informátoři mého výzkumného vzorku. Pouze šest dotazovaných si daného faktu bylo vědomo, ale ostatních osm informátorů považovalo za automatické, že je tento styk zákonem zakázán.

Milena nepovažuje bratrance a sestřenice za blízkce příbuzné, proto na ně tabu incestu neuplatňuje.

„Vztah bratrance se sestřenicí za incest nepovažuju, nepřijde mi to divné, protože je neberu jako blízký příbuzný. Jde hlavně taky o to, jestli se vidíš s bratrancem 3x týdně nebo 1x za rok.“ (Milena 23 let)

Ale jak již bylo zmíněno, většina respondentů považuje styky mezi bratraci a sestřenicemi za incestní, dokonce odsuzuje i skutečnost, že daná problematika není zákonem řešena. Barbora daný fakt dokonce považuje za chybu v trestním zákoníku.

„Myslím si, že je to velká chyba v zákoně. Určitě by se to mělo trestat, protože bratraci a sestřenice patří podle mě taky mezi blízké příbuzné, mělo by to platit na všechny příbuzné stejně. Kam ta společnost pak spěje, když si každý může dělat, co se mu chce.“ (Barbora 70 let)

3.2.2.5 Homosexuální vztahy

Všichni respondenti vztahují incestní styky i na styky homosexuální povahy. Je zajímavé, že všichni muži hodnotili homosexuální incestní styky mnohem radikálněji než styky heterosexuální. Jak sami uváděli, tento vztah je umocněn skutečností, že se jedná o incest a k tomu ještě o homosexualitu. Všechny ženy mého výzkumného vzorku považovaly heterosexuální a homosexuální incestní vztahy za analogické. Z možných homosexuálních styků většina informátorů nejradikálněji hodnotila vztah otce a jeho syna, tento vztah byl jimi považován za rovnocenný kategorii otec-dcera. Zmíněnou kategorii informátoři odsuzovali z důvodu možného ubližování, znásilnění, zneužívání syna a otcovy dominance. Ostatní respondenti řadili vztah otce se synem do obecně platné kategorie rodiče-potomci, kterou odsuzovali nejradikálněji.

Václav považoval vztah otce s dcerou a vztah otce se synem za rovnocenné, spojoval ho také se zneužíváním, násilím, znásilňováním syna a s dominancí otce.

„Z možných homosexuálních svazků mi přijde snad nejhorší táta se synem, to беру jako táta s dcerou, taky tam vidím to násilí, otcovu dominanci, znásilnění, zneužívání dítěte. Já osobně nemůžu nějak obecně pochopit homosexuální vztahy, proto mi přijdou i horší než vztahy heterosexuální mezi příbuznými.“ (Václav 43 let)

Jaromír uvádí, že homosexuální vztahy považuje za incestní, ale k homosexuálnímu incestnímu styku má větší odpor, jelikož se jedná o vztah násobený navíc homosexualitou.

„Samozřejmě, že považuju vztahy příbuzných stejného pohlaví za incest, ale když bych srovnával homosexuální a heterosexuální incestní styky, tak mi víc vadí ty homosexuální, protože tam je to znásobené, je tam incest i homosexualita.“ (Jaromír 80 let)

Linda připouští, že homosexuální vztahy mezi příbuznými budou více odsuzovány, jelikož se jedná o vztah incestní a zároveň o vztah homosexuální. Ona ale s předešlými názory nesouhlasí a považuje heterosexuální incestní vztahy za rovnocenné vztahům homosexuálním.

„Ať se jedná o jakékoli pohlaví, tak vím, že styk mezi příbuznými je záležitostí incestu, ale homosexuální styky mi přijdou více výrazné a více viditelné z toho hlediska, že se jedná o homosexualitu a ještě o incest. Incest je to stejný, ale u homosexuálů je to umocněný, protože jsou jiný než většina společnosti. Já to ale беру na stejné úrovni.“ (Linda 22 let)

3.2.3 Vysvětlení existence incestního tabu

V souvislosti s vysvětlením existence incestního tabu je zajímavé komparovat názory dle věku, jelikož se výrazně odlišují. Odpovědi sedmi respondentů z věkové kategorie 42 až 80 let a dvou dotazovaných z mé věkové kategorie jsou v souladu s biologickou teorií Edwarda O. Wilsona. Naopak ostatních pět respondentů z mé věkové kategorie zakládá vysvětlení existence incestního tabu na etických či morálních důvodech. Dále tvrdí, že je existence tabu incestu výrazným způsobem ovlivňována kulturními pravidly v dané společnosti. Právě ta nám určuje preferenční partnery a reguluje naše chování. Jeden z těchto respondentů shledává existenci incestního tabu v přirozeném odporu k němu, tato výpověď se shoduje s teorií Edwarda Westermarcka. Dále se mezi dotazovanými ze zmíněné kategorie vyskytovala informátorka považující zákaz míšení stejné krve mezi vzájemně příbuznými jedinci za důvod existence tabu incestu, tento názor je ve shodě s teorií Émile Durkheima. Žádný ze zmíněných respondentů nepřikládal důležitost biologické degeneraci potomků narozených z incestních styků, přestože uznali, že jim byl od dětství tento fakt „vštěpován“.

Devět respondentů chápe incestní tabu jako ochranné preventivní opatření pro potomky. Respondenti tvrdí, že z incestních styků se rodí

postižené či nemocné děti. Proto by je byli schopni o trochu více „akceptovat“, kdyby k reprodukci nevedly. Názory většiny respondentů se tak shodují s biologickou teorií Edwarda O. Wilsona (1993), která se zakládá na skutečnosti biologické a genetické nevýhodnosti příbuzenského křížení pro potomstvo.

Pro Jolanu představuje zákaz incestu ochranné opatření pro potomky, příbuzenský vztah bez potomstva by shledávala přijatelnějším, ale přesto je z hlediska morálky přesvědčená, že jsou incestní vztahy špatné.

„Já problematiku zákazu incestu posuzuju hlavně z hlediska genetiky, jde mi hlavně o potomky, proto si myslím, že je správné, že jsou příbuzenské vztahy zakazované. A kdyby ti příbuzní žádné děti neměli, tak by to pro mě možná tak strašné nebylo. Ale i tak jsem z hlediska morálky přesvědčená, že se to nemá.“ (Jolana 48 let)

Barbora věří, že povolením incestních styků by vznikl ve společnosti „sexuální chaos“ a rodily by se postižení potomci. Uvádí dokonce i konkrétní případ příbuzných lidí ze svého okolí, kterým se postižené dítě narodilo.

„Incest je zakazován kvůli morálce a etice, lidé by pak neměly žádné zábrany. Myslím si, že by vznikl sexuální chaos bez zábran. Rodily by se postižené děti, to je podle mě hlavní důvod jeho zakazování. Já jsem dokonce znala bratrance se sestřenicí, oba dva byli zdraví, vzali se a narodila se jim malá dcera, liliputka.“ (Barbora 70 let)

I Alena se shoduje s názorem, že je správné incestní poměry zakazovat, jelikož se příbuzným mohou narodit postižené děti.

„Když spolu příbuzní něco mají, tak se jim můžou narodit nemocné nebo postižené děti, to si myslím, že je hlavní důvod, proč je incest

zakazován. Kdyby děti neměli, tak bych je určitě nepodporovala, ale ten vztah by mi přišel aspoň o trochu lepší.“ (Alena 21 let)

Ostatní informátoři uznali, že jim byl od dětství vštěpován fakt, že se příbuzným rodí postižené děti, ale sami osobně biologické degeneraci potomků narozených z příbuzenských svazků nevěří. Sami ještě dodávají, že když se postižené dítě narodí z příbuzenského křížení, okolí to bude přičítat právě skutečnosti, že jsou jeho rodiče příbuzní. Dále uvádí, že postižené dítě se může narodit komukoliv jinému. Jeden respondent považuje dokonce biologickou degeneraci potomků za „uměle vytvořenou fámou“. Zmíněné tvrzení je v rozporu s již mnohokrát zmiňovanou teorií Edwarda O. Wilsona (1993). Dle zmíněných informátorů je incest jako takový zakazován z etických a morálních důvodů, a je výrazným způsobem ovlivňován kulturními pravidly v dané společnosti. Právě společnost nám určuje preferenční partnery a reguluje naše chování. Jeden respondent shledával existenci incestního tabu v přirozeném či vrozeném odporu k němu, tato výpověď je ve shodě s teorií Edwarda Westermarcka (1922), která je založena právě na vrozeném odporu k incestu. Mezi dotazovanými se dále vyskytovala respondentka, která považovala zákaz míšení stejné krve mezi vzájemně příbuznými lidmi za důvod existence incestního tabu. Její názor se shodoval s teorií Émile Durkheima týkající se zákazu míšení stejné krve.

Linda uznává, že se biologickou teorií zákazu incestu již setkala, připouští možnou biologickou znevýhodněnost potomků narozených z příbuzného křížení, ale jako důvod incestního tabu uvádí kulturní pravidla v naší společnosti. Právě společnosti nám určuje preferenční partnery a reguluje naše chování. Linda dále vidí důvod tabu incestu v zákazu míšení stejné krve, s touto tezí souhlasí teorie zákazu míšení stejné krve Émile Durkheima.

„Myslím si, že u potomků z incestního svazku může být o něco málo větší pravděpodobnost nemoci, spíš si myslím větší náchylnost

k něčemu. Ale stejně si myslím, že takové děti nebudou více postižené než děti kterýchkoli jiných rodičů. Ale kdyby se z příbuzenského svazku narodilo postižené dítě, společnost by to jistě více řešila. Bylo by v obecném povědomí, že je to dítě postižené ne proto, že se sešli lidé, kteří k tomu mají náchylné geny, ale že se sešli lidi, kteří jsou spolu pokrevně spřízněni a měli to předpokládat. Ale konkrétně si myslím, že v naší kultuře napovídají zákaz incestu kulturní pravidla. Každá kultura je jiná, každá kultura preferuje něco jiného. A taky mě rodiče vždycky učili, že lidé, kteří jsou se mnou spjati společnou krví, nejsou pro mě vhodnými partnery, protože není dobré „míchat“ stejnou krev.“ (Linda 22 let)

Jan považuje narození postižených dětí z příbuzenských styků za „uměle vytvořenou fámu“. I přesto, že s ní nesouhlasí, zároveň připouští, že právě možnost narození postiženého dítěte je pravděpodobně hlavním důvodem zákazu incestu v naší společnosti. On sám ale zakládá existenci tabu incestu na faktu přirozeného odporu k incestu, jelikož tvrdí, že zákaz incestu je pro normálního člověka automatický a přirozený. Jeho odpověď se tak z části shoduje s teorií Edwarda Westermarcka (1922) založenou na vrozeném odporu k incestu.

„Myslím si, že je incest v naší společnosti zakázanej právě kvůli možnosti narození postižených dětí. Nevěřím ale tomu, dneska se narodí postižené dítě i zdravým rodičům, kteří nejsou příbuzní. Tohle je prostě podle mě nějaká uměle vytvořená fáma. Já si myslím, že se párkrát příbuzným lidem narodilo postižené dítě a od té doby to s tím začalo být spojováno. Já si myslím, že by incest ani zakazován nemusel, jak už jsem řekl, zákaz incestu je automatická věc, mám k němu automatický odpor, tohle by normálního člověka ani nenapadlo. Pro mě je i myšlenka na incest zvrácená.“ (Jan 21 let)

4 ZÁVĚR

Tato práce se věnovala interpretacím incestního tabu se zaměřením na současný lidový model. Kladla si za cíl získat odpovědi na otázky, jak je v současné době v lidovém diskurzu vysvětlována existence incestního tabu, jaké konkrétní styky jsou považovány za incestní, na jaké kategorie lidí se v současném lidovém modelu incestní tabu vztahuje a jak je to zdůvodňováno. Stěžejní částí mé bakalářské práce byl kvalitativní výzkum založený na hloubkových rozhovorech se 14 respondenty podle návodu.

Na základě interview jsem zjistila, že většina respondentů považuje za incestní styky jak soulož, tak i styky anální či orální včetně líbání a intimních dotyků. Pouze dva informátoři považovali za incestní styk pouze soulož, jelikož může vést k oplodnění a narození postiženého jedince.

Respondenti vztahovali tabu incestu primárně na nukleární rodinu, ale posléze ho rozšiřovali i na rodinu rozšířenou, avšak nepřísnejší názory byly uplatňovány na vztahy členů nukleární rodiny. Nejradikálněji většina respondentů hodnotila a odsuzovala vztah otce s jeho dcerou, ten spojovala s ubližováním, psychickým či fyzickým ubližováním, znásilněním, zneužíváním dcery a dominancí ze strany otce. Poněkud méně informátoři odsuzovali vztah matky se synem, ten nespojovali se zneužíváním, ubližováním, ale naopak se skutečností, že se matka se synem do sebe zamilují. Ale pět respondentů z mé věkové kategorie tyto dva typy vztahů spojovalo v jednu kategorii rodiče-děti, považovali je za rovnocenné a spojovali s ubližováním, zneužíváním, znásilněním dětí a dominancí rodičů. Poněkud „přijatelnější“ byl pro respondenty vztah mezi sourozenci, kteří společně vyrůstali a znali se, tento vztah informátoři spojovali s experimentováním a připouštěli možnost, že se do sebe mohou sourozenci navzájem zamilovat.

Dále respondenti uplatňovali tabu incestu na vztahy mezi bratranci a sestřenicemi, pouze dvě respondentky nepovažovaly zmíněné vztahy za incestní. Nejpříjemnější kategorií pro informátory mého výzkumného vzorku znázorňoval vztah bratra a sestry, kteří se neznali, společně nevyrostali a o své vzájemné příbuzenské vazbě se dozvěděli až v dospělosti. Dotazovaní tento vztah neodsuzovali, spíše ho podporovali. Někteří ale uznali, že by nechtěli, aby tento vztah vedl k reprodukci z důvodu možného narození postiženého či nemocného dítěte, přestože jim obecně zmíněný typ vztahu mezi danými jedinci vůbec nevadil. Samozřejmě jsem se také zabývala otázkou, zda respondenti vztahují tabu incestu i na vztahy homosexuální povahy, a všichni vyjádřili svůj souhlas. V této souvislosti všichni muži mého výzkumného vzorku odsuzovali homosexuální incestní styky více než heterosexuální, jelikož byl dle nich v tomto případě styk incestní umocněn ještě stykem homosexuálním. S tím naopak neměly problém ženy mého výzkumného vzorku, ty hodnotily homosexuální incestní vztahy jako rovnocenné vztahům incestním heterosexuálním.

Názor týkající se vysvětlení existence tabu incestu se liší v mém výzkumném vzorku dle věku, jelikož odpovědi sedmi respondentů z věkové kategorie 42 až 80 let a dvou dotazovaných z mé věkové kategorie jsou založeny na biologické degeneraci potomstva. Zmínění informátoři tvrdí, že se z incestních styků mohou narodit postižené děti. Chápu proto tabu incestu jako preventivní ochranné opatření pro potomky. Z tohoto důvodu by byli schopni incestní styky o trochu více „akceptovat“, kdyby nevedly k reprodukci. Názor většiny respondentů se tak shoduje s biologickou teorií Edwarda O. Wilsona (1993), která se zakládá na skutečnosti biologické a genetické nevýhodnosti příbuzenského křížení pro potomstvo.

Naopak pět respondentů z mé věkové kategorie biologické degeneraci potomků narozených z incestních styků nepřikládá důležitost, přestože se s tímto vysvětlením tabu incestu ve svém okolí také setkali.

Dle těchto dotazovaných je incest jako takový zakazován z etických a morálních důvodů, a je výrazným způsobem ovlivňován kulturními pravidly v dané společnosti. Právě společnost nám určuje preferenční partnery a reguluje naše chování. Jeden z těchto respondentů shledával existenci incestního tabu v přirozeném či vrozeném odporu k němu, tato výpověď je ve shodě s teorií Edwarda Westermarcka (1922), která je založena právě na vrozeném odporu k incestu. Mezi zmíněnými dotazovanými se dále vyskytovala respondentka, která považovala zákaz míšení stejné krve mezi vzájemně příbuznými jedinci za důvod tabuizování incestu. Její názor se shodoval s teorií Émile Durkheima týkající se zákazu míšení stejné krve.

5 SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY A PRAMENŮ

Bellinger, Gerhard J.: 1998. - Sexualita v náboženstvích světa. Praha: Academia.

Budil, Ivo T.: 2007 – Za obzor Západu. Proměny antropologického myšlení od Isidora ze Sevilly po Franze Boase. Praha: Triton.

Broude, Gwen J.: 1994 - Marriage, family, and relationships. A cross-cultural encyclopedia. Santa Barbara: ABC-CLIO.

Eriksen, Thomas H.: 2008 - Sociální a kulturní antropologie. Příbuzenství, národnostní příslušnost, rituál. Praha: Portál.

Freud, Sigmund: 1997 - Totem a tabu. O podobnostech v duševním životě divocha a neurotika. Praha: Psychoanalytické nakladatelství.

Goody, Jack: 1968 - A comparative approach to incest and adultery. In: Bohannan, Paul – Middleton, John (ed.): Marriage, family and residence. New York: Garden City.

Holy, Ladislav: 1996 - Anthropological Perspectives on Kinship. London: Pluto Press.

Hendl, Jan: 2008 - Kvalitativní výzkum. Základní teorie, metody a aplikace. Praha: Portál.

Jelínek, Jiří a kol.: 2011 - Trestní zákoník a trestní řád. S poznámkami a judikaturou. Zákon o soudnictví ve věcech mládeže. Zákon o výkonu vazby. Zákon o výkonu trestu odnětí svobody. Advokátní tarif. 2. aktualizované vydání podle stavu k 1.12.2011. Praha: Leges.

Justoň, Zdeněk: 1997 - Setkání Lévi-Strausse s Tolkienem. Praha: Dauphin.

Kočárek, Eduard: 2008 – Genetika. Obecná genetika a cytogenetika, molekulární biologie, biotechnologie, genomika. Praha: Scientia.

Kottak, Conrad P.: 1991 - Cultural Anthropology. New York: McGraw-Hill.

Lévi-Strauss, Claude: 1969 - The Elementary Structures of Kinship. Boston: Beacon Press.

Malinowski, Bronislaw: 2007 - Sex a reprodukce v divošské společnosti. Praha: Sociologické nakladatelství.

Morus [Lewinsohn, Richard]: 1992 - Světové dějiny sexuality. Praha: Naše vojsko.

Možný, Ivo: 2006 - Rodina a společnost. Praha: Sociologické nakladatelství.

Murphy, Robert F.: 2008 - Úvod do kulturní a sociální antropologie. Praha: Slon.

Nečas, Oldřich a kol.: 2000 - Obecná biologie pro lékařské fakulty. Praha: H & H.

Pasternak, Burton a kol.: 1997 - Sex, Gender, and Kinship: A Cross-Cultural Perspective. New Jersey: Prentice Hall.

Skupnik, Jaroslav: 2010 - Antropologie příbuzenství. Příbuzenství, manželství a rodina v kulturně antropologické perspektivě. Praha: Sociologické nakladatelství.

Šámal, Pavel a kol.: 2010 – Trestní zákoník II. § 140 až 421. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck.

Stone, Linda: 2006 - Kinship and Gender. Colorado: Westview press.

Trestní zákoník, trestní řád, přestupky. Právní stav ke dni 5.1.2012. 2012 - Praha: C.H.Beck.

Westermarck, Edward: 1922 - The History of Human Marriage. Sv. 2.
New York: The Allerton Book Company.

Wilson, Edward O.: 1993 - O lidské přirozenosti. Máme svobodnou vůli,
nebo je naše chování řízeno genetickým kódem? Praha: Nakladatelství
Lidové noviny.

6 RESUMÉ

The core of this bachelor thesis is interpretation of incest taboo with a focus on current folk model. The basis of the thesis is qualitative research based on interviews with 14 respondents. The main aim of my bachelor thesis is to describe how respondents explain the existence of incest taboo in current folk model, which sexual contacts are for my respondents incestuous, to which categories of people respondents relate incest taboo in current folk model and how it is justified.

The results of my research show that 12 respondents considered sexual, oral, anal intercourse, passion kissing and intimate touching between relatives as incestuous contacts. Only two respondents claim that sexual intercourse is just incestuous contact.

The most of respondents relate incest taboo to category father-daughter and they are the most condemning this category because they associate it with violence. Less people condemning category mother-son, this category is associated with love between each other. Some respondents see as equivalent relationship between mother-son and father-daughter. Relationship brother and sister living very closely from childhood is for every informants „more acceptable category“ than parents-children, category brother-sister is associate with experimentation. Respondents also relate incest taboo to sexual relationship between cousins. And relationship brother-sister don't living very closely from childhood and don't know each other is the most acceptable category for every respondents. My respondents support this category.

Majority of respondents explain the existence of incest taboo by biological theory of Edward O. Wilson, which is based on biological disadvantage for offspring. The explanation of one respondent was based on theory of Edward Westermarck and his natural aversion to incest and

one respondent explain the existence of incest taboo by theory of Émile Durheim and his ban on the mixing the same blood.

7 PŘÍLOHY

Textová příloha 1 – přepis rozhovoru s respondentem Janem (21 let)

Já: Ahoj, znáš pojem incest?

Jan: Ano, znám.

Já: Co si pod daným pojmem představíš, nebo co daný pojem podle tebe představuje?

Jan: Intimní vztah příbuzných.

Já: Co myslíš tím vztahem?

Jan: Já si pod tím představuju i intimní doteky a tak. Samozřejmě i soulož, líbaní, prostě všechny styky, ale podle mě do toho spadají i intimní doteky, když např. táta hladí dceru na genitáliích.

Já: A na jaké kategorie lidí incestní tabu vztahuješ?

Jan: Rodiče s dětmi, sourozenci, pravý bratranec a sestřenice. Přes další koleno bych to tak už nebral.

Já: Jaká kategorie je pro tebe nejhorší?

Jan: Rodiče s dětmi.

Já: Proč ti přijde nejhorší právě zmíněná kategorie?

Jan: Rodiče mají nějaký věk na to, kdy by měli vědět, kde jsou ty hranice, měli by mít rozum, co se smí a nesmí, co se má a nemá. A hlavně by měli ovlivňovat své sebeovládání. Vidím v tom samozřejmě i zneužívání a podřizování dětí, ty jsou nevypělé. Já to v tom hlavně vidím, že je to dítě do toho styku tlačeno. Táta s dcerou je pro mě na stejné úrovni jako

máma se synem, to vůbec nehraje roli. A když se jedná o dospělé lidi, tak by snad všichni měli vědět, co se smí a co ne.

Já: A co bys řekl na vztahy mezi sourozenci, kteří spolu vyrůstají a znají se?

Jan: Já si myslím, že když spolu sourozenci mají nějaký styk, tak experimentují, nebo poznávají svoje tělo. Někdo to dělá třeba jen tak, ale určitě jsou i sourozenci, kteří to dělají, protože se mají rádi. Vztah rodičů s dětmi mi přijde horší než vztah sourozenců, ale stejně vztah sourozenců, kteří vyrůstali spolu, odsuzuju. Já hlavně v incestu vidím takový přirozený odpor, nemělo by se to, je to automatický. Nemělo by to ani nikoho napadnout.

Já: Považuješ sexuální vztah bratrance a sestřenice za incest?

Jan: Ano, beru je za blízce příbuzné, je to stejná krev. Vidím v tom takový přirozený odpor, nemělo by se to, je to automatický. Nemělo by to nikoho ani napadnout. Ale chápu, že existují případy, kdy se bratranec se sestřenicí vůbec nevidají, tak si nemusí připadat navzájem příbuzní.

Já: Znáš skutečnost, že sexuální vztahy mezi bratrancem a sestřenicí nejsou trestné a trestní zákoník je tedy neřeší?

Jan: Jo, znám.

Já: Přijde ti to správné?

Jan: Já si myslím, že je to rozhodnutí každého, ale když je to zákonem povoleno, tak má každý právo své volby. Ale můj pohled na to je, že to odsuzuju, je to pro mě prostě nepřirozený.

Já: A co bys řekl na případ, kdy bratr se setrou vyrůstají odděleně a neznají se a v dospělosti se potkají a zamilují se do sebe a chtějí se vzít?

Jan: Tohle neodsuzuju, nikdy se neviděli a hlavně o tom neví, že jsou bratr a sestra, tak je samozřejmě neodsuzuju. Koukal bych na ně úplně stejně jako na ostatní páry bez rozdílu, že jsou sourozenci, kteří o tom nevěděli. A jestli budou mít děti nebo ne, to bych hodnotil úplně stejně. Dítě v tom nehraje roli. Ale myslím, že pro budoucí život toho dítěte to není dobré, když to třeba zjistí ostatní děti ve škole, budou dané dítě šikanovat nebo se mu posmívat.

Já: Byl bys schopen incest tolerovat? Jestli ano, tak v jakých případech?

Jan: Incest odsuzuji, přijde mi to nechutný, ale existují určité výjimky, které bych bral. Tím myslím třeba ten případ, o kterém jsme se bavili před chvílí. Třeba ten bratr se sestrou, co spolu žili a nevěděli, že jsou příbuzný.

Já: Proč si myslíš, že je incest zakázán?

Jan: Myslím si, že je to zakázané kvůli možnosti narození postižených dětí. Nevěřím ale tomu, dneska se narodí postižené dítě i zdravým rodičům, kteří nejsou příbuzní. Tohle je prostě podle mě nějaká uměle vytvořená fáma. Já si myslím, že se párkrát příbuzným lidem narodilo postižené dítě a od té doby to s tím začalo být spojováno. Já si myslím, že by incest ani zakazován nemusel, jak už jsem řekl, zákaz incestu je automatická věc, mám k němu automatický odpor, tohle by normálního člověka ani nenapadlo. Pro mě je i myšlenka na incest zvrácená.

Já: Podporoval bys tyto vztahy nebo alespoň je o trochu více akceptoval, kdyby nevedly k reprodukci?

Jan: Nerozlišuju to. Jestli budou děti mít nebo ne, budu je hodnotit úplně stejně. Dítě v tom nehraje žádnou roli. Ale jak už jsem říkal, myslím si, že to nebude dobré hlavně pro život toho dítěte. Když se to o něm dozví okolí nebo děti ve škole, budou ho šikanovat.

Já: Takže incest nebereš jako prevenci pro potomky?

Jan: Ne. Protože si nemyslím, že by se jistě musely příbuzným rodit postižený děti.

Já: Považuješ za incestní styky pouze styky heterosexuální povahy nebo i homosexuální povahy?

Jan: Jo, určitě je za ně považuju. A ty homosexuální mi přijdou dokonce ještě horší než styky heterosexuální.

Já: Proč homosexuální styky hodnotíš radikálněji oproti heterosexuálním?

Jan: Je to pro mě úplně nepředstavitelný, hned se mi vybavil vztah otce se synem. A to bych fakt neakceptoval. Jsou tady dva fakty, který jsou společností odsuzovaný, jak sex mezi příbuznými, tak sex mezi lidma stejného pohlaví.

Já: Když jsi uvedl vztah mezi otcem a jeho synem, řadíš tento vztah do kategorie rodiče-děti, nebo bys ho odsoudil ještě více?

Jan: Řadím ho do kategorie rodiče a děti, taky v tom vidím totiž to zneužívání. Ale jak říkám, je to umocněný homosexualitou.

Já: Díky za rozhovor, přeji Ti pěkný den.

Jan: Jsem rád, že jsem mohl pomoci. Ahoj.